

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Sociální bydlení – aktuální stav, limity, bariéry a
možnosti rozvoje tohoto sektoru**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Lucie Vondrášková

Vedoucí práce: Ing. Jan Molek CSc.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „**Sociální bydlení – aktuální stav, limity, bariéry a možnosti rozvoje tohoto sektoru**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 09. 08. 2021

.....
Lucie Vondrášková

Poděkování

Děkuji panu Ing. Janu Molkovi CSc. a doc. Ing. Ladislavu Průšovi CSc. za odborné vedení práce, cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mi věnovali. Dále děkuji všem dotazovaným, kteří byli ochotni poskytnout rozhovor, za jejich ochotu a čas. Poděkování patří i mé rodině za podporu a pomoc v průběhu celého studia.

Sociální bydlení – aktuální stav, limity, bariéry a možnosti rozvoje tohoto sektoru

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá sociálním bydlením, jeho aktuálním stavem, limity, bariérami a možnostmi rozvoje tohoto sektoru. Cílem bakalářské práce je zjistit aktuální stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba. Zároveň zjistit, zda má tato oblast limity a bariéry či nikoliv, případně poukázat na to kde, a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena do 7 kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly. Teoretická část vymezuje základní pojmy jako bydlení, sociální bydlení, jeho cíle a cílové skupiny, sociální dávky spojené s bydlením. Dále jsou v ní popsány vybrané projekty sociálního bydlení realizované v České republice a sociální bydlení ve vybraných zemích Evropské unie.

Praktická část je zpracována za použití kvalitativní výzkumné strategie, metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Hlavním cílem rozhovorů bylo zjistit, jaká je dostupnost sociálního bydlení. Rozhovory proběhly se sedmi zástupci obcí s rozšířenou působností Jihočeského kraje. Otázky, které byly dotazovaným kladeny, byly voleny tak, aby pomocí nich byly vyhodnoceny výzkumné otázky.

Výsledky práce mohou sloužit jako zdroj informací o sociálním bydlení. Dále mohou sloužit jako podklad pro další výzkumné šetření nebo pro vylepšení systému sociálního bydlení. Výzkumem byla zjištěna dostupnost sociálního bydlení na území Jihočeského kraje a její efektivní využívání. Mimo jiné byly zjištěny limity a bariéry, mezi které patří zejména absence zákona o sociálním bydlení, který by rozhodně byl rozvojem v této oblasti.

Klíčová slova

Bydlení; sociální bydlení; Housing First; sociální dávky spojené s bydlením

Social housing – current state, limits, barriers and possibilities of development of this sector

Abstract

The bachelor thesis deals with social housing, its current state, limits, barriers and possibilities of development of this sector. The bachelor thesis aims to determine the current state of social housing, whether it is adequate and used effectively where it is needed. At the same time to find out whether it has limitations and barriers in this sector or none, to highlight possible weak areas, and to suggest options in development of the sector.

The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part is divided into 7 chapters, which are further divided into subchapters. The theoretical part defines the basic concepts such as housing, social housing, its objectives and target groups, social benefits related to housing. It also describes selected social housing projects implemented in the Czech Republic and social housing in selected European Union countries.

The practical part is processed using a qualitative research strategy, the method of interviewing and semi-structured interview technique. The main aim of the interviews was to find out what is the availability of social housing. The interviews were conducted with seven representatives of municipalities with extended South Bohemia Region. The questions that were asked to the interviewees were chosen so that to evaluate the research questions.

The results of this thesis can serve as a source of information about social housing. They can also be used as a basis for further research or for improving the social housing system. The research identified the availability of social housing in the South Bohemia Region and its effective use. Among other things, the following findings were made limits and barriers, including in particular the absence of a law on social housing that would be a development in this area.

Key words

Housing; social housing; Housing First; social benefits related to housing

Obsah

Úvod	8
1 Charakteristika bydlení	10
2 Sociální bydlení.....	11
2.1 Charakteristika sociálního bydlení	11
2.2 Cíle sociálního bydlení.....	11
2.3 Legislativa sociálního bydlení.....	11
2.4 Výhody a nevýhody sociálního bydlení.....	12
3 Cílové skupiny sociálního bydlení.....	13
3.1 Osoba bez přístřeší	13
3.1.1 Kategorizace	14
3.1.2 Příčiny.....	14
3.2 Nízkopříjmové rodiny	15
4 Sociální bydlení v současné době.....	16
4.1 Azylové domy	16
4.2 Domy na půl cesty.....	16
4.3 Noclehárny	17
4.4 Ubytovny.....	18
4.5 Holobyty.....	19
5 Sociální dávky spojené s bydlením.....	20
5.1 Příspěvek na bydlení	20
5.2 Doplatek na bydlení	21
6 Vybrané projekty sociálního bydlení realizované v České republice.....	22
6.1 Bydlení především (Housing First).....	22
6.1.1 Rapid Re-Housing.....	23
6.2 Prostupné bydlení (Housing Ready)	24
7 Sociální bydlení ve vybraných zemích Evropské unie	25
7.1 Rakousko.....	25
7.2 Německo	26
7.3 Nizozemsko.....	26
8 Metodologie výzkumu	28
8.1 Cíle výzkumného šetření.....	28

8.2	Výzkumné otázky.....	28
8.3	Metodika šetření.....	28
8.3.1	Použitá výzkumná strategie	28
8.3.2	Zvolené metody a techniky.....	29
8.3.3	Popis výzkumného souboru.....	30
8.3.4	Realizace výzkumu	30
8.3.5	Způsob zpracování dat.....	31
8.3.6	Etika výzkumu	31
9	Výsledky šetření.....	33
9.1	Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1	34
9.2	Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2	40
9.3	Analýza výsledků výzkumu	43
10	Diskuze.....	47
11	Závěr.....	51
	Seznam literatury.....	53
	Seznam příloh.....	62
	Seznam zkratk	64

Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem sociálního bydlení. Práce se zaměřuje převážně na Jihočeský kraj, nicméně některé odpovědi dotazovaných platily na situaci sociálního bydlení v celé České republice.

V dnešní době je čím dál větším problémem dostupnost bydlení, protože nájmy v České republice neustále stoupají. Bydlení je přitom základem pro každého z nás. Možným řešením by mohlo být sociální bydlení, které je poskytováno nízkopříjmovým jedincům nebo rodinám. Negativní stránkou sociálního bydlení je však malý bytový fond obcí a absence zákona, se kterou je spojená odlišnost uchopení tohoto pojmu a rozdílnost v jeho poskytování.

Práce je rozdělena na praktickou a teoretickou část, která je dále rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola se věnuje bydlení obecně a druhá kapitola už přesněji definuje sociální bydlení. Zmíněny jsou také cíle, legislativa a výhody a nevýhody sociálního bydlení. Třetí kapitola vymezuje cílové skupiny sociálního bydlení, mezi které nejvíce patří osoby bez přístřeší a nízkopříjmové rodiny. Ve čtvrté kapitole je popsáno sociální bydlení v současné době ve formě azylových domů, domů na půl cesty, nocleháren, ubytoven a holobytů, které jsou v podkapitolách konkrétně definovány. Pátá kapitola vymezuje sociální dávky na bydlení, kterými jsou příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení. Šestá kapitola se věnuje vybraným projektům sociálního bydlení realizované v České republice. Jedná se o Bydlení především (Housing First) a Prostupné bydlení (Housing Ready). V sedmé, poslední, kapitole je popsáno sociální bydlení ve vybraných zemích Evropské unie.

Další část je metodologie výzkumu, kde je popsán cíl práce a výzkumné otázky, které vedou k naplnění cíle. Cílem bakalářské práce je zjistit aktuální stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba. Zároveň zjistit, zda má tato oblast limity a bariéry či nikoliv, a případně poukázat na to kde, a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru. Je zde popsána zvolená strategie, metody a techniky sběru dat, výzkumný soubor, jeho výběr, samotná realizace výzkumu a způsob zpracování dat včetně vyhodnocení. Poslední částí práce je shrnutí výsledků šetření, které byly získány z rozhovorů.

Výsledky práce mohou sloužit jako zdroj informací o sociálním bydlení. Dále mohou sloužit jako podklad pro další výzkumné šetření nebo pro vylepšení systému sociálního bydlení.

1 Charakteristika bydlení

Bydlení je velmi důležitou potřebou lidí (Krebs et al., 2015). Podle Tomeše (2011) je důležitým faktorem, podle kterého se posuzuje kvalita života. Snopek a Matoušek (2014) charakterizují bydlení jako jednu ze základních životních potřeb, a jeho absence vede často ke ztrátě zaměstnání a sociálních kontaktů, k zadlužení, k zhoršení zdravotního stavu a následnému sociálnímu vyloučení.

Slovem bydlení je chápáno trvalé užívání obydlí, čímž je myšleno uzavřené místo, které vlastní střechu a je užíváno jako vlastní nebo pronajaté bydlení. Za bydlení nelze považovat přechodné ubytování v hotelu či motelu nebo v azylovém domě (Tomeš, 2011).

Charakteristickým znakem pro bydlení je, že tvoří prostředí pro rodinný život a jiné občanské a mezilidské aktivity a předurčuje práci, vzdělání a zdraví. Bydlení má významný vliv na kvalitu rodinného života, partnerské vztahy, výchovu dětí, vzdělanost a zaměstnanost (Krebs et al., 2015).

Adekvátní bydlení je považováno jako univerzální právo v mnoha dokumentech. V čl. 34 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie je zakotveno právo na sociální pomoc a pomoc s bydlením všem, kteří nedisponují dostatečnými prostředky. V čl. 25 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv a v čl. 11 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech je zakotveno právo na bydlení jakožto právo na přiměřenou životní úroveň pro jedince i jeho rodinu. To však neznamená, že stát je povinen pro všechny zajistit ubytování, ale že by měl postupovat tak, aby každý občan mohl právo na bydlení plně využívat (Krausová et al., 2019).

Právo na bydlení není však právem absolutním, poněvadž ve všech výše uvedených dokumentech je spojováno s určitou skupinou, jako například s rodinou (Koncepte sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

Některé domácnosti mají vysoké výdaje na bydlení, což je hlavním problémem v této oblasti. Vysoké výdaje zatěžují domácnosti s nízkými příjmy, domácnosti s jedním příjmem a domácnosti jednotlivců, především seniorů ve velkých městech (Koncepte sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

2 Sociální bydlení

2.1 Charakteristika sociálního bydlení

Dle Tomeše (2011) a Krebse et al. (2015) se sociálním bydlením zpravidla označuje dům či byt, který je určený pro sociálně potřebné skupiny obyvatel, má výhodnější nájemné a je ve vlastnictví obce nebo státu. Krebs et al. (2015) zahrnuje do sociálního bydlení i bydlení provozované neziskovými organizacemi či různé typy družstevního bydlení.

2.2 Cíle sociálního bydlení

Hlavním cílem sociálního bydlení je především dosáhnout dostupnosti bydlení. Celková dostupnost bydlení zahrnuje volný bytový fond, který svou kvalitou, rozsahem a rozmístěním odpovídá potřebám obyvatel a je finančně dostupný pro všechny příjmové skupiny domácností (Krebs et al., 2015).

Dalším cílem je umožnit tisíce rodinám a desetitisíce dětem přístup k normálnímu bydlení a omezit odebrání dětí do ústavní péče, která je mnohem nákladnější než samotné sociální bydlení, a zvýšit dostupnost standartního bydlení pro domácnosti žijící v nejistých nebo nevyhovujících podmínkách (Platforma pro sociální bydlení, © 2018).

2.3 Legislativa sociálního bydlení

V současné době nemá Česká republika žádný právní předpis, který by upravoval oblast sociálního bydlení.

Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo práce a sociálních věcí nepreferovalo zákon o sociálním bydlení, proto v roce 2013 vznikla Platforma pro sociální bydlení s cílem zákon prosadit (Platforma pro sociální bydlení, © 2018).

V roce 2015 vláda schválila Koncept sociálního bydlení České republiky 2015-2025, které mělo v kompetenci MPSV a také MMR (Koncept sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015). Na základě této koncepce začala ministerstva připravovat paragrafové znění zákona, ale příprava se začala protahovat, zákon byl blokován a následně třikrát neprošel prvním čtením. Zákon přešel do kompetence MMR, který místo řešení situace systémově pomocí dávek, sociální práce a prevence klade důraz na dotace a stavbu sociálních bytů. V roce 2018 měla být příprava zákona předložena vládě, která ale odmítla. Předložení zákona o dostupném bydlení se neustále odkládá (Platforma pro sociální bydlení, © 2018).

Platforma pro sociální bydlení (© 2018) jako důvod, proč Česká republika potřebuje zákon o sociálním bydlení, uvádí, že bez bytu nebo v nejistém či nevyhovujícím bydlení se nachází 83 000 lidí a dalším více jak 100 000 lidí hrozí úplná ztráta bydlení. Další důvodem jsou ceny bytů a nájmy, které se neustále zvyšují a rostou 2x rychleji než mzdy. V České republice jsou 4. nejvyšší náklady na bydlení v rámci průměru k příjmům v Evropské unii a skoro milion lidí žije pod hranicí příjmové chudoby a dalších milion má exekuce.

Přijetí zákona o sociálním bydlení by bylo jednou z možností, jak ukončit problém bytové nouze (Platforma pro sociální bydlení, © 2018). Podle MPSV má Zákon o sociálním bydlení předcházet zejména tomu, aby rodiny s dětmi končily na ubytovnách nebo na ulici (Brož, 2016).

2.4 Výhody a nevýhody sociálního bydlení

Mezi výhody sociálního bydlení lze zařadit snižování nájemného na bytovém trhu díky výstavbě sociálních bytů a malé riziko vytěsnění soukromých investic, protože soukromí pronajímatelé nemají velký zájem o poskytování bydlení sociálně problémovým a příjmově slabým domácnostem z důvodu nedoplatků na bydlení (Krebs et al., 2015).

K hlavním nevýhodám sociálního bydlení patří neadekvátní informace ke spravedlivému rozdělení sociálních bytů skutečně potřebným domácnostem, riziko obchodování se sociálními byty na černém trhu nebo nezájem populace o přemísťování. Další nevýhodou při dlouhodobém poskytování je poskytování bydlení již příjmově silnějším domácnostem (Krebs et al., 2015).

3 Cílové skupiny sociálního bydlení

Mezi sociálně potřebné skupiny obyvatel se řadí nízkopříjmové rodiny či osoby bez přístřeší, kteří si nejsou schopni z finančních nebo i jiných důvodů zajistit bydlení (Tomeš, 2011).

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 (2015) vymezuje cílovou skupinu sociálního bydlení podle definice bytové nouze nebo podle jednotlivých příjmů osob a výdajů na bydlení. Bytovou nouzi lze definovat třemi způsoby – jako nevhodné, nejisté nebo úplnou absenci bydlení. Lidé, kteří se nachází v jedné z uvedených forem nebo nemají nájemní smlouvu, se považují za osoby v bytové nouzi (Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

Do cílové skupiny se zahrnují i osoby a domácnosti, které za bydlení vynakládají nepřiměřenou výši svých příjmů (více než 40 %), a nejsou proto schopny tuto situaci řešit sami, ačkoliv pobírají sociální dávky určeny na podporu bydlení. Aby byly osoby, popř. rodiny, zařazeny do cílové skupiny, musí být provedeno sociální šetření, při kterém se zjistí jejich individuální sociální situace (Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 (2015) uvádí, že zákonem se stanoví prioritní skupiny, kterým se sociální bydlení poskytne zrychleně ve formě dostupného nebo sociálního bytu. Do skupiny pro získání dostupného bytu patří senioři, zdravotně postižené osoby, samoživitelky nebo samoživitelé vydávající na bydlení více než 40 % svých příjmů, osoby opouštějící pěstounskou péči nebo instituce (např. výchovný ústav) a oběti domácího násilí. Do skupiny pro získání sociálního bytu patří osoby bez domova a rodiny s dětmi.

3.1 Osoba bez přístřeší

Osoba bez přístřeší je označována též jako bezdomovec, osoba sociálně slabá či osoba nepřizpůsobivá. Tato osoba ztratila přístřeší, což znamená ztrátu fyzického zázemí (Marek et al., 2012). Oproti tomu Hradecký (2015) uvádí, že neexistuje jednoznačná definice osoby bez přístřeší, protože každý má jiná měřítko pro posouzení a určení této osoby.

Okolí považuje za bezdomovce staršího, zapáchajícího a neupraveného muže, který se potlouká na nádraží, před supermarketem nebo v blízkosti metra často v podnapilém stavu (Hradecký, 2015).

3.1.1 Kategorizace

Existuje několik kategorií, kdy mezi časté patří kategorizace podle vnímání veřejnosti na zjevné, skryté a potenciální bezdomovectví.

Zjevné bezdomovectví znamená, že bezdomovci se před veřejností neskrývají, žijí viditelně na ulici a veřejnost je proto za tyto osoby považuje (Marek et al., 2012). V noci spí zejména na místech, která nejsou pro veřejnost viditelná (např. pod mostem, v odstavených vagoncích nebo v opuštěných rozpadlých domech) (Hradecký, 2015).

Skryté bezdomovectví znamená, že bezdomovci sice nemají žádné stálé bydlení, ale přespávají na ubytovnách nebo v dostupných sociálních službách či u svých známých (Marek et al., 2012). Hradecký (2015) řadí do skrytého bezdomovectví i osoby, které opouštějí instituce jako dětský domov nebo vězení a nemají bydlení, do kterého by se mohli vrátit.

Potenciální bezdomovectví představuje dočasné nejisté bydlení, kdy hrozí výpověď nájmu. O potenciální bezdomovce se zpravidla nestarají ambulantní ani terénní služby, protože nejsou viděny na veřejnosti ani nemají znaky, které jsou pro ně typické (Marek et al., 2012). Podle Hradeckého (2015) si domácnost často ani neuvědomuje, že jejich bydlení je ohroženo.

Dle Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020 (2014) je další kategorizace bezdomovectví dle doby trvání na krátkodobé (do jednoho roku), střednědobé (od jednoho roku do pěti let) a dlouhodobé (více jak pět let).

3.1.2 Příčiny

Abychom mohli určit příčiny bezdomovectví, musíme posoudit i vlivy, které vedou ke vzniku. Mimo jiné se musí posoudit i souběh jednotlivých vlivů a především to, co bylo spouštěcím mechanismem (Hradecký, 2015).

Dle Marka et al. (2012) existují objektivní příčiny, které může odstranit stát a subjektivní příčiny, které musí zvrátit klient sám. Příkladem objektivních příčin je absence finančně dostupného bydlení a nezaměstnanost, příkladem subjektivních příčin je alkoholismus,

toxikomanie, porucha chování či osobnosti, psychiatrické onemocnění. Stejně tak i Tomeš (2010) rozděluje příčiny bezdomovectví na objektivní a subjektivní. Tomeš (2010) na rozdíl od Marka et al. (2012) řadí do objektivních příčin ještě rozpad manželství, nedostatek vzdělání a s tím spojené vyloučení z trhu práce nebo propuštění z vězení, dětského domova a dalších ústavů. Do subjektivních příčin Tomeš (2010) dále přiřazuje domácí násilí, rozvod, narušené vztahy mezi rodiči a dětmi, které označuje jako faktory vztahové; zadluženost nebo dlouhodobou nezaměstnanost, které označuje jako faktory materiální povahy; sociální nezralost, osamělost, hráčství, nemoc a drogové závislosti, které označuje jako faktory osobní.

Hradecký (2015) označuje propuštění z vězení, dětského domova a jiných ústavů jako faktory institucionální. Za tyto faktory nese odpovědnost stát, který může jejich působení značně ovlivnit. Jde především o osoby opouštějící dosažením plnoletosti dětský domov a osoby propuštěné z výkonu trestu nebo zdravotnické zařízení, které nemají blízké ani domovy, do kterých bych se mohli vrátit.

3.2 *Nízkopříjmové rodiny*

Nízkopříjmové rodiny jsou podle Tomeše (2011) rodiny, jejichž příjmy jsou nižší než průměrné, což se zjišťuje násobkem životního minima. Tyto rodiny se blíží k hranici životního minima nebo na hranici životního minima jsou.

4 Sociální bydlení v současné době

4.1 Azylové domy

Azylové domy se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §34, odstavec 1 h) řadí mezi zařízení sociálních služeb, ve kterých se sociální služby poskytují. *Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení* (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §57 odstavec 1).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách dále uvádí v §57, odstavci 2 základní činnosti při poskytování této služby, kterými jsou:

- *poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- *poskytnutí ubytování,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §76, odstavec 1 si úhradu za ubytování a stravu hradí osoby samy v rozsahu, který je stanoven smlouvou.

Dle Registru poskytovatelů sociálních služeb (2021) je v České republice registrováno celkem 215 azylových domů, přičemž nejvíce je jich v Moravskoslezském kraji, a to celkem 33, a nejméně v kraji Karlovarském, a to 5.

Jako zdroj pro zjištění počtu klientů všech registrovaných sociálních služeb v České republice existují statistiky MPSV, přesněji Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí za jednotlivé roky (Kuchařová et al., 2015). Podle údajů ze Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí 2019 (2020) bylo k pobytu v azylových domech v Jihočeském kraji k 31.12.2019 přijato celkem 268 osob, z toho 57 mužů, 82 žen a 129 dětí do 18 let.

4.2 Domy na půl cesty

Domy na půl cesty se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §34, odstavec 1 i) řadí mezi zařízení sociálních služeb. *Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo*

ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §58 odstavec 1).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách dále uvádí v §58, odstavci 2 základní činnosti při poskytování této služby, kterými jsou:

- *poskytnutí ubytování,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.*

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §76, odstavec 1 si úhradu za ubytování a stravu hradí osoby samy v rozsahu, který je stanoven smlouvou.

Hradecký (2015) uvádí jako hlavní problém v domech na půl cesty jejich nedostatečnou kapacitu a také absenci návazného bydlení s podporou. Služba by měla mít program, který by byl zaměřený na posílení nebo získání zaměstnání a kvalifikace (Hradecký, 2015).

Podle Registru poskytovatelů sociálních služeb (2021) je v České republice registrováno celkem 26 domů na půl cesty, přičemž nejvíce je jich v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, a to celkem 4 v každém, naopak nejméně v kraji Královéhradeckém, a to žádný.

Podle údajů ze Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí 2019 (2020) byla k pobytu v domech na půl cesty v Jihočeském kraji k 31.12.2019 přijata pouze 1 osoba, a to muž.

4.3 Noclehárny

Noclehárny se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §34, odstavec 1 m) řadí mezi zařízení sociálních služeb. *Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování* (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §63 odstavec 1). Služba nocleháren se poskytuje za úplatu, kterou si stanoví poskytovatelé (Mikeszová et al., 2011). Podle Hradeckého et al. (2012), ale i Klimenta a Dočekala (2016) jsou noclehárny určeny především pro zjevné bezdomovce, kteří žijí ve veřejném prostranství.

Vágnerová et al. (2018) uvádí, že lidé bez přístřeší využívají noclehárny především v zimním období. Výhodu nocleháren spatřuje Hradecký et al. (2012) v tom, že lidé nemusí spát venku, dostanou teplý nápoj na zahřátí a občas i potravinovou pomoc.

Bezdomovci odmítají noclehárny proto, že se bojí okradení ostatními uživateli. Také jim vadí nahromadění většího počtu osob v malém prostoru a jejich problémové chování a nedostatečná hygiena, se kterou souvisí riziko zavšivení (Vágnerová et al., 2018).

Vágnerová et al. (2018) uvádí, že každá noclehárna má svůj režim a pravidla. Příkladem je vynucené ranní vstávání a omezení pobytu pouze na nocleh. Bezdomovci si na noclehárnách nemohou nechávat osobní věci ani si zamluvit místo na další noc. Také bývá zakázáno pít alkoholu a bezdomovci nemohou přijít v podnapilém stavu.

Podle Registru poskytovatelů sociálních služeb (2021) je v České republice registrováno celkem 79 nocleháren, přičemž nejvíce je jich v Moravskoslezském kraji, a to celkem 15, naopak nejméně v kraji Vysočina, a to 1.

Podle údajů ze Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí 2019 (2020) bylo k pobytu v noclehárnách v Jihočeském kraji k 31.12.2019 přijato celkem 377 osob, z toho 358 mužů a 19 žen.

4.4 Ubytovny

Ačkoliv bydlení na ubytovnách je dražší než v běžném pronájmu, pro nepřizpůsobivé občany jsou často jediným řešením, protože majitelé bytů jim nechtějí byt pronajmout, protože je nemohou při porušení podmínek vystěhovat. Na ubytovnách mohou majitelé nájemníkovi kdykoliv vypovědět smlouvu bez udání důvodů, protože ubytovací smlouva to dovoluje (Hrstková, 2018). Jejich prvotní význam byl podle Mikulce et al. (2017) poskytnout krátkodobé ubytování pracovníkům, ale nyní v nich bydlí převážně sociálně vyloučené skupiny dlouhodobě. Podle Snopka a Matouška (2014) je ubytovna místo, kde dochází ke kumulaci sociálně vyloučených rodin. Jelikož nesouvisí se zákonem o sociálních službách, nedostává se zde lidem ani potřebných sociálních služeb, což vede k prohlubování sociálního vyloučení (Snopek a Matoušek, 2014).

Mezi hlavní důvody, které nutí lidi bydlet v ubytovacích zařízeních, patří nedostatek finančních prostředků, zadluženost, příslušnost k romské menšině a nedodržování povinností, které vyplývají z nájemní smlouvy (Sociální ubytovny jako dlouhodobé bydlení pro sociálně slabé, 2012).

Lidé bez domova často vnímají ubytovnu jako svůj domov – místo, kde mají zázemí, soukromí, teplo a klid. Výhodu ubytoven spatřují zejména v tom, že nemusí dodržovat stanovená pravidla, mohou žít vlastní život, užívat návykové látky a přivést si návštěvu (Černá, 2019).

Z výzkumu prováděné Černou (2019) plyne, že lidé bez domova vnímají ubytovny jako start do nového života. Z dlouhodobého hlediska by na ubytovnách žít nechtěli kvůli nejistotě, krádežím, výskytu hmyzu (štěnic a švábů) a šíření nemocí. Vzájemnou nedůvěrou vyvolávají sdílené pokoje s cizí osobou. Proto bezdomovci ubytovny často opouští a vrací se zpátky na ulici.

V roce 2008 bydlelo v tzv. jiné formě bydlení, mezi které patří i ubytovny, celkem 11 027 osob (z toho 7 115 dospělých a 3 912 dětí), které pobíraly doplatek na bydlení. O 6 let později bydlelo v jiné formě bydlení celkem 47 500 lidí a z toho 27 000 bydlelo na ubytovnách. Tyto údaje značí ohromný nárůst počtu lidí, kteří žijí na ubytovnách (Čada et al., 2015). Kopačková (2014) uvádí odhady expertů, podle kterých by na ubytovnách mohlo žít celkem 100 000 lidí.

4.5 Holobyty

Holobyty vznikly zhruba v polovině 90. let, kdy je začala vytvářet města v okrajových částech (Mikulec et al., 2017). Mikulec et al. (2017) uvádí, že lidé do nich byli umístěováni za trest místo toho, aby se s nimi jejich problémy řešily a nacházely se potřebná řešení situací. Stejného názoru je i Schmiedtová (2010), která dále tvrdí, že umístění obyvatel, kteří neplatí nájemné a mají odchylky od chování, do holobytů je obrana společnosti, a proto to nelze považovat za druh sociálního bydlení.

Holobyty nemá často ani sociální zařízení nebo kuchyňskou linku a je vybaven jen nezákladnějšími prvky (Schmiedtová, 2010). Kotrč (2018) označuje holobyty jako nepřiměřený a nejistý způsob bydlení.

Důvodem výstavby holobytů byl zákon, podle kterého nájemníci, kteří neplatili nájemné, byli vystěhováni z obecních bytů a zároveň museli dostat od města náhradní bydlení (Hrstková, 2018).

5 Sociální dávky spojené s bydlením

K řešení finančních problémů spojených s bydlením pomáhají sociální dávky, kterými jsou příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc (Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

Úkolem dávek je udržení co nejvíce domácností v prostorech, které jsou určeny k bydlení. V současné době se stát k sociálnímu bydlení staví zatím jen na těchto finančních příspěvcích, které pomáhají zvládnout úhradu nákladů na bydlení. Všechny uvedené dávky poskytuje ÚP ČR (Sociální dávky na bydlení, 2019). Žádost se podává prostřednictvím vytištěného formuláře nebo elektronicky (Doplatek na bydlení, © 2021).

5.1 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je dávkou státní sociální podpory a informace o podmínkách nároku a výši můžeme najít v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře v §24–28.

Příspěvek pomáhá rodinám či jednotlivcům se středními či nízkými příjmy pokrýt náklady na bydlení. Při poskytování příspěvku se testují náklady na bydlení za předchozí kalendářní čtvrtletí a příjmy rodiny, včetně rodičovského příspěvku a přídatku na dítě (Sociální dávky na bydlení, 2019).

Na příspěvek na bydlení má podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, §24, odstavec 1 nárok vlastník nebo nájemce bytu, pokud:

- a) *náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu vlastníka, nebo nájemce bytu a společně posuzovaných osob a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a současně*
- b) *součin rozhodného příjmu a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.*

Nárok na dávku má fyzická osoba, která je se společně posuzovanou osobou v bytě přihlášená k trvalému pobytu (Sociální dávky na bydlení, 2019). Žádost se podává 1x ročně na ÚP ČR podle místa trvalého pobytu žadatele (Příspěvek na bydlení, © 2021).

5.2 *Doplatek na bydlení*

Doplatek na bydlení je dávkou pomoci v hmotné nouzi a informace o podmínkách nároku a výši můžeme najít v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi v §33–35.

Na doplatek na bydlení má podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, §33, odstavec 1 nárok vlastník nebo osoba, kteří užívají byt na základě smlouvy nebo rozhodnutí, pokud by po úhradě nákladů na bydlení snížených o příspěvku na bydlení byl:

- a) příjem vlastníka bytu nebo jiné osoby, která užívá byt, zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí nižší než částka živobytí osoby, nebo*
- b) příjem společně posuzovaných osob zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí nižší než částka živobytí společně posuzovaných osob.*

Osoba musí získat nárok na příspěvek na živobytí, aby měla nárok na dávku (Sociální dávky na bydlení, 2019). Doplatek na bydlení lze poskytnout osobám, které žijí ve zkolaudovaném bytě, v pobytové sociálně službě, na ubytovně nebo v jiné stavbě určené k individuální nebo rodinné rekreaci (Doplatek na bydlení, © 2021).

Při nároku na dávku se posuzuje majetková, příjmová a sociální situace osoby a zda si osoba nemůže zvýšit příjem vlastním přičiněním v podobě výdělečné činnosti, výkonu veřejné služby či nárokem na jinou dávku (Doplatek na bydlení, © 2021). Výše dávky se stanovuje tak, aby po zaplacení nákladů spojených s bydlením včetně služeb a energie zůstala osobě částka živobytí (Sociální dávky na bydlení, 2019).

6 Vybrané projekty sociálního bydlení realizované v České republice

6.1 Bydlení především (*Housing First*)

Bydlení především neboli Housing First je jedním z přístupů řešení bezdomovectví, který na začátku 90. let vyvinul Dr. Sam Tsemberis v New Yorku (Pleace, 2017) a odtud se rozšířil do celého světa, včetně Evropy (BMC Psychiatry, 2021).

Pleace (2017) jako cílovou skupinu Bydlení především uvádí osoby bez domova s vážným duševním onemocněním, s psychickými problémy, se závislostí na návykových látkách nebo se špatným zdravotním stavem. Podle tohoto autora je Bydlení především vhodný i pro dlouhodobé bezdomovce nebo pro ty, kteří zažívají opakované bezdomovectví a nemají žádnou podporu od rodiny či přátel.

Hlavní smysl spočívá v poskytnutí standartního bydlení pro osoby bez domova bez nutnosti předchozí léčby ze závislosti nebo tréninku jako u Prostupného bydlení a zároveň jim poskytnout potřebnou pomoc podle individuální potřeby (Platforma pro sociální bydlení, © 2018). Bydlení především má zajistit pro osoby bez přístřeší trvalé bydlení s co možná nejmenším počtem překážek, které s ním souvisí (Does Housing First Work? What research says about the effects of stable housing, 2020). Zároveň je má co nejrychleji integrovat do sebeurčeného života (Weinzier et al., 2016). Účast na službách je založena na dobrovolném rozhodnutí klienta, a tudíž nesouvisí se získáním nebo udržením bydlení (Aubry et al., © 2014).

Pleace (2017) uvádí základní principy přístupu, kterými jsou:

- ohled na to, že bydlení je lidské právo,
- uplatnění svobodné volby a kontroly ze strany klientů,
- bydlení a podpora je oddělená (tzn., že není kladen důraz na podstoupení léčby),
- „harm reduction“ neboli minimalizace rizik,
- aktivní zapojení klientů bez donucování pracovníků,
- zaměření důrazu na zotavení (tzn., duševní i fyzické zdraví a celkovou spokojenost klienta),
- individuální plánování na základě konkrétních potřeb osoby,
- flexibilní podpora na potřebnou dobu (udržení kontaktu i po vystěhování).

Z výzkumů prováděných ve Spojených státech amerických bylo zjištěno, že Bydlení především vedlo k rychlému oproštění statusu bezdomovce a větší stabilitě bydlení (American Journal of Public Health, 2020). Také výzkumy v Evropě potvrzují vysokou úspěšnost a nejméně osm z deseti lidí ukončuje bezdomovectví (Platforma pro sociální bydlení, © 2018).

Bydlení především má oproti Bydlení až po přípravě efektivnější dopad na ukončení bezdomovectví, tudíž je z ekonomického hlediska úspornější. Šetří náklady na lékařskou péči, psychiatrickou péči a na sociální služby (Pleace, 2017). Přístup Housing First je prováděn v omezené míře kvůli nedostatku dostupného bydlení (Bullen a Baldry, 2019).

6.1.1 Rapid Re-Housing

Tento přístup pomáhá rodinám zažívající bezdomovectví, aby se co nejrychleji mohli vrátit do trvalého bydlení (Does Housing First Work? What research says about the effects of stable housing, 2020).

V ČR vznikl projekt Rapid Re-Housing v roce 2016 v Brně a vychází ze základních principů Housing First (Bartošová et al., 2018). Projekt vznikl za účelem zjištění, zda je Bydlení především vhodným přístupem pro řešení bytové nouze rodin v České republice (Rapid Re-Housing Brno: Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi, © 2021). Cílem bylo ukončit bezdomovectví u 50 rodin s dětmi žijící na ubytovnách, v azylových domech a dalších formách nestandardního bydlení (Bartošová et al., 2018).

Vybraným 50 rodinám bylo poskytnuto bydlení ve standardním nájemním bytě a podpora pracovníků projektu pro udržení bydlení. Předpokladem bylo, že u rodin se stabilizací bydlení dojde k navrácení dětí z ústavní péče a sociálnímu začlenění rodiny,lepší se životní podmínky a sníží se veřejné výdaje na tyto rodiny (Rapid Re-Housing Brno: Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi, © 2021).

Předpoklad udržení bydlení po jednom roce byl na začátku projektu 80 %, avšak skutečná míra po roce představovala 96 % – celkem 48 z 50 rodin (Rapid Re-Housing Brno: Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi, © 2021). Dva roky po zabydlení si bydlení udrželo 80 % domácností (Úvod do Housing First, 2019).

6.2 *Prostupné bydlení (Housing Ready)*

Prostupné bydlení neboli Housing Ready je druhým přístupem řešení bezdomovectví. Jedná se o přístup bydlení až po přípravě nebo vícestupňového bydlení, který spočívá na přípravě osob bez domova k samotnému bydlení. Osoby v rámci prostupného bydlení postupují určitými stupni, které jsou odlišné podle charakteru ubytování, délky smlouvy a dostupné sociální práce. Nejvyšším stupněm je samotné nájemní bydlení bez sociální práce. Pokud osoba splňuje podmínky pro přidělení bydlení ve vyšším stupni, není podmínkou procházet předešlými nižšími stupni (Snopek a Matoušek, 2014).

Přístup prostupného bydlení je tvořen třemi stupni. Prvním stupněm je krizové bydlení, které představuje bydlení v azylových domech, v ubytovnách se sociálním programem nebo bez a v noclehárnách. Druhým stupněm je tréninkové bydlení, při kterém je osobám poskytována doprovodná sociální asistence v podobě sociálně aktivizačních služeb či terénní sociální práce. Třetí stupeň představuje dlouhodobé sociální bydlení (Holan a Aresta, © 2018). Podle Snopka a Matouška (2014) by měl být pobyt v krizovém bydlení co nejkratší, aby osoba mohla co nejdříve trénovat kompetence s podporou sociální práce, které jsou potřebné pro samostatné bydlení.

V praxi fungují tři základní typy tréninkového bydlení. Prvním z nich je tréninkové bydlení v bytech, které vlastní NNO, která je pronajímatelem a zároveň poskytuje doprovodné sociální služby, a klient je nájemníkem. Druhým typem je tréninkové bydlení v bytech, které vlastní jiný vlastník. Klient je nájemníkem a pronajímatelem obec. NNO jen poskytuje doprovodné sociální služby. Posledním typem je tréninkové bydlení v bytech, které neziskové organizace najímají od jiných pronajímatelů. Proto je tedy NNO nájemníkem a poskytovatelem doprovodných sociálních služeb, klient je podnájemníkem a pronajímatelem je obec nebo soukromá osoba či organizace (Holan a Aresta, © 2018).

Cílem prostupného bydlení je navrátit lidi ze sociálně vyloučených lokalit do nájemních bytů, zlepšit kvalitu jejich života a snížit zadluženost. Další cíl je získání dlouhodobého nájemního bydlení a ukončení sociální práce (Kocman a Klepal, 2016).

Zavedení prostupného bydlení přináší i překážky a rizika. Jde o nezískání příspěvku na bydlení, problém s navázáním spolupráce s NNO, která by provozovala tréninkové bydlení nebo nedostatek standartních bytů. Financování bydlení není nákladné, protože systém využívá stávající byty a ubytovací zařízení, které vlastní obec (Holan a Aresta, © 2018).

7 Sociální bydlení ve vybraných zemích Evropské unie

Sociální bydlení lze charakterizovat jako nástroj pro řešení bytových potřeb, avšak jednotná definice, která by platila v celé Evropě, neexistuje. V Evropě existují rozdílné modely sociálního bydlení, a to model univerzální, všeobecný, cílený a reziduální (Social Housing in the EU, 2013).

V členských státech EU se sociální bydlení poskytuje odlišnými typy poskytovatelů a cílí na odlišné skupiny lidí (Krausová et al., 2019). Pittini et al. (2017) uvádí, že stav bydlení v EU je stále vážný. Evropané vydávají nejvyšší část svých výdajů právě na bydlení a ceny nemovitostí rostou více než příjmy. Dalším problémem, jak uvádí Pittini et al. (2017) je obtížnost najít dostupné a odpovídající bydlení v oblasti, kde se nachází pracovní příležitosti.

7.1 Rakousko

Rakousko je země s všeobecným modelem sociálního bydlení. Z hlediska podílu bytového fondu sociálního bydlení na celkovém bytovém fondu v rámci průměru EU (8,3 %) zaujímá Rakousko druhé místo v rámci nejvyšších hodnot (23 %) (Social Housing in the EU, 2013).

V Rakousku je dostupné bydlení pro širší populaci občanů. Přístup k tomuto bydlení má až 80 % obyvatel. Rakouský systém je založený na výstavbě veřejných bytů, systému dotací, podpoře výstavby, vytváření neziskových bytových asociací, regulaci nájemného a sociální podpoře uskutečňovanou prostřednictvím sociálních dávek na bydlení. Právní normy a finanční prostředky mají v kompetenci vlády jednotlivých spolkových zemí (Krausová et al., 2019).

Prvním pilířem dostupného bydlení je veřejné nebo nájemní bydlení, které je pronajímáno obcemi, kdy největším pronajímatelem je hlavní město Vídeň (CECODHAS, 2013; Wolfgang, 2013). Výše nájmu, které bývají nejnižší na trhu, spadá pod zákon o nájemném, kterým jsou povinni pronajímatelé se řídit (Reinprecht, 2014). Druhým pilířem jsou finanční programy na podporu bydlení, které přispívají ke vzniku nového bydlení a posledním pilířem je veřejně prospěšné bydlení, které mají v kompetenci neziskové stavební asociace (CECODHAS, 2013).

Mezi finanční zdroje patří bankovní půjčky, dlouhodobé veřejné úvěry a granty poskytované spolkovými zeměmi či vlastní jmění nájemníka (CECODHAS, 2013).

Model dostupného bydlení ve Vídni je považován jako jeden z neúspěšnějších projektů sociálního bydlení ve světě, čemuž nasvědčuje i 220 000 sociálních bytů ve městě (Vienna's housing model is globally sought after, © 2020).

7.2 Německo

Německo je země s cíleným modelem sociálního bydlení (Social Housing in the EU, 2013). Pittini et al. (2017) uvádí, že Německo patří k jediné zemi v Evropě, kde je vyšší podíl nájemního bydlení než vlastnického. Sektor sociálního bydlení není v Německu příliš velký – z celkového bytového fondu je 1 390 000 bytů sociálních, což je přibližně 3,9 % (Pittini et al., 2017).

Do roku 2000 bylo postaveno cca 5 mil. sociálních bytů (Droste a Knorr-Siedow, 2014), přičemž největší výstavba proběhla v 70. letech formou panelových domů (Máchová, 2018). Cílovou skupinou jsou podle Máchové (2018) osoby, které jsou vyloučeny z trhu s bydlením a všichni, kteří si nedokáží zajistit adekvátní bydlení vlastními silami.

Mezi poskytovatele sociálního bydlení patří soukromí pronajímatelé, obecní bytové společnosti, bytová družstva, církevní organizace a zaměstnavatelské a odborové organizace (Máchová, 2018). Systém sociálního bydlení je odlišný podle spolkových zemí, kdy každá má vlastní pravidla, legislativu i financování, a zároveň je doplňován systémem sociální podpory formou příspěvku na bydlení (Krausová et al., 2019).

Fitzpatrick a Johnsen (2012) uvádí, že povinnost obce poskytnout ubytování pro osoby bez domova měla pozitivní dopad na prevenci bezdomovectví, ale nelze to považovat za klíčový nástroj k řešení samotného problému.

7.3 Nizozemsko

Nizozemsko je země s univerzálním modelem sociálního bydlení. Z hlediska podílu bytového fondu sociálního bydlení na celkovém bytovém fondu v rámci průměru EU (8,3 %) dosahuje Nizozemsko nejvyšších hodnot (32 %) (Social Housing in the EU, 2013). Nizozemsko má nejvyšší kvalitu nájemního sektoru v celé Evropě (Pittini et al., 2017). Do systému sociálního bydlení patří bytový fond, regulace nájemného a sociální podpora určená na bydlení (Pittini et al., 2017).

V Nizozemsku se sociální byty poskytují prostřednictvím soukromého neziskového sektoru (Social Housing in the EU, 2013). Z celkových 2,9 milionů bytů je zhruba 70 %

z nich vlastněno soukromými neziskovými korporacemi a jen malou část bytů vlastní obce (Pittini et al., 2017). Sociální bydlení je určeno širšímu okruhu obyvatel (Pittini et al., 2017), kdy skoro polovina populace má na něj nárok (Sociální bydlení v zahraničí, 2017).

V posledních letech je kladen důraz na podporu domácností prostřednictvím sociální dávky, tzv. příspěvku na bydlení, který je chápán jako hlavní nástroj k zajištění dostupnosti bydlení (Elsinga a Wassenberg, 2014). Sociální bydlení má v kompetenci Ministerstvo vnitra, pod které spadá Úřad pro bytová družstva, jehož úkolem je zajištění dostupného bydlení pro nízkopříjmové osoby (Pittini et al., 2017).

Sociální byty mají regulované nájemné a výše je závislá na kvalitě bydlení, na velikosti bytu a na lokalitě, ve které se byt pronajímá, přičemž maximální výši stanovuje vláda (Pittini et al., 2017). 90 % bytů musí být pronajímáno domácnostem s nižšími příjmy a jen 10 % může být pronajímáno volně na trhu (Ravestein, 2018). Financování nových projektů sociálního bydlení spočívá v bankovních půjčkách (CECODHAS, 2013).

8 Metodologie výzkumu

Teoretická část bakalářské práce pojednávala o bydlení obecně, sociálním bydlení zahrnující jeho cíle, legislativu, výhody a nevýhody a cílovou skupinu. Práce se dále zabývala jednotlivými formami sociálního bydlení, mezi které patří azylové domy, domy na půl cesty, noclehárny, ubytovny a holobyty. V teoretické části byly dále charakterizovány sociální dávky spojené s bydlením a popsány vybrané projekty sociálního bydlení, které jsou realizované na území České republiky. Poslední kapitola pojednávala o sociálním bydlení ve vybraných zemích Evropské unie pro možnou komparaci tohoto sektoru. Praktická část bakalářské práce bude zaměřena na vlastní výzkumné šetření za účelem zjištění, jaký je současný stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba, a zároveň zjistit limity a bariéry a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru. Zjištěná data budou následně analyzována.

8.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem bakalářské práce je zjistit aktuální stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba. Zároveň zjistit, zda má tato oblast limity a bariéry či nikoliv, a případně poukázat na to kde, a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru.

8.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1:

„Jaká je současná situace a možnost sociálního bydlení na území ČR?“

Výzkumná otázka 2:

„Jaká je problematika sociálního bydlení v ČR?“

8.3 Metodika šetření

8.3.1 Použitá výzkumná strategie

Pro praktickou část bakalářské práce byla zvolena kvalitativní strategie, která je vhodná vzhledem k zaměření a cíli práce. Základním principem kvalitativního výzkumu je studium každodenního života osob v přirozeném prostředí (Reichel, 2009).

Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu (Švaříček a Šed'ová, 2014, s. 17).

Na začátku výzkumu si výzkumník zvolí téma a základní výzkumné otázky. Kvalitativní výzkum lze označit za pružný typ výzkumu, protože výzkumné otázky je možné v průběhu, sběru a analýzy dat upravovat či doplňovat. Sběr i analýza dat je u kvalitativního výzkumu z časového hlediska náročnější, i když probíhají současně (Hendl, 2016).

8.3.2 Zvolené metody a techniky

V bakalářské práci byla využita metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru, který se skládal z devíti předem připravených otázek pro zástupce obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji.

Podle Hendla (2016) je v empirickém výzkumu hlavní skupinou metod sběru dat naslouchání, kladení otázek respondentům a získávání odpovědí na položené otázky. V kvalitativním výzkumu je pro sběr dat nejčastěji používanou formou rozhovor (Švaříček a Šed'ová, 2014). Znakem polostrukturovaného rozhovoru jsou předem připravené otázky, jejichž pořadí se může v průběhu rozhovoru měnit (Reichel, 2009) tak, aby z něho bylo vytěženo maximum (Miovský, 2006). Nestanovené pořadí otázek přispívá k vytvoření přirozenějšího kontaktu mezi tazatelem a informantem (Reichel, 2009). Cíl polostrukturovaného rozhovoru spočívá podle Švaříčka a Šed'ové (2014) v získání detailních a komplexních informací o daném jevu. Otázky, které jsou kladené v kvalitativním rozhovoru, by podle Hendla (2016) měly být otevřené, neutrální, citlivé a jasné. Polostrukturovaný rozhovor, též interview, patří mezi nejrozšířenější formy rozhovoru (Miovský, 2006). Jelikož polostrukturovaný rozhovor vyžaduje předem připravené schéma otázek, které budou během rozhovoru kladeny a které jsou pro výzkum závazné, tak je z hlediska technické přípravy oproti nestrukturovanému rozhovoru náročnější (Miovský, 2006).

Seznam pokládaných otázek je k nahlédnutí v příloze č. 1. Pořadí otázek bylo většinou zachováno. Některá otázka byla někdy vynechána, neboť odpověď zazněla v rámci jiné

otázky. V případě potřeby byly dotazovaným pokládány doplňující otázky, které usnadnily pochopení odpovědi nebo jejich stávající odpověď rozšiřovaly.

8.3.3 Popis výzkumného souboru

S ohledem na cíl práce a výzkumné otázky byla stanovena kritéria pro výběr výzkumného souboru. Komunikační partneři byli zvoleni metodou účelového či záměrného výběru, který je podle Miovského (2006) nejrozšířenější metodou výběru při aplikaci kvalitativního přístupu. Při účelovém výběru výzkumného souboru cíleně vyhledáváme účastníky podle určitých kritérií, které představují buď určené vlastnosti nebo stav (Miovský, 2006). Výzkum následně provádíme s osobami, které zadaná kritéria splňují a zároveň jsou ochotni se výzkumu zúčastnit (Miovský, 2006).

Výzkumný soubor je tvořen sedmi obcemi s rozšířenou působností v Jihočeském kraji. Kritériem pro výběr dotazovaných byla osoba zaměstnaná na úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji, která je erudovaná v oblasti sociálního bydlení, a souhlas s poskytnutím rozhovoru. Celkem bylo uskutečněno sedm rozhovorů. Jeden oslovený poskytnout rozhovor odmítl. Informace v rozhovorech se opakovaly, soubor byl tedy saturován.

8.3.4 Realizace výzkumu

Kvalitativní výzkum se uskutečnil v průběhu června a července roku 2021 na místě a v čase, který si dotazovaní po předchozí domluvě zvolili. Všechny rozhovory trvaly do třiceti minut. Rozhovory proběhly přímo na pracovištích úřadů obcí s rozšířenou působností v kanceláři. Z rozhovorů byl pořízen hlasový záznam na mobilní telefon. Následně byla provedena doslovná transkripce údajů, tedy přepis audiozáznamu do písemné podoby. Reichel (2009) uvádí, že transkripce je podmínkou pro podrobné vyhodnocení dat. Audiozáznamy byly po provedení přepisu vymazány a data byla vyhodnocena.

Před zahájením rozhovoru byli respondenti seznámeni s jeho průběhem a strukturou a samozřejmě ujištěni o jeho anonymitě. Dotazovaní byli upozorněni na skutečnost, že rozhovor bude nahrávaný a také byli informováni o právu neodpovídat na otázku nebo rozhovor kdykoliv ukončit. Následně byli dotazovaní požádáni o podepsání dvou výtisků informovaného souhlasu s poskytnutím rozhovoru, přičemž jeden výtisk zůstal tazateli a druhý v případě zájmu dotazovaným. Informovaný souhlas k rozhovoru je k nahlédnutí

příloze č. 2. Po dotazu na dotazované o srozumitelnosti všech skutečností se mohlo přistoupit k samotnému rozhovoru. Po vyčerpání všech připravených i doplňujících otázek měli dotazovaní prostor pro vyjádření informací, které nebyly řečeny, nebo pro doplnění jiných informací, na které si během rozhovoru nevzpomněli. Všem dotazovaným jsem na závěr poděkovala za ochotu a poskytnutí rozhovoru.

8.3.5 Způsob zpracování dat

Pro analýzu dat byla zvolena metoda otevřeného kódování. Podle Hendla (2016) znamená kódování rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Otevřené kódování definuje Miovský (2006) jako vytváření významových jednotek neboli kódů, které označují určité události, jevy nebo pocity. Významové jednotky jsou následně tříděny a porovnávány, čímž vznikají kategorie (Miovský, 2006). Pro kódování byla zvolena technika tužka-papír. Zakódováním rozhovorů vzniklo několik kódů, které postupným kódováním dalších rozhovorů buď přibývaly nebo se začaly opakovat. Po redukování a slučování kódů vzniklo finálních 7 kategorií.

8.3.6 Etika výzkumu

V souvislosti s každým výzkumem je nutné řešit určité etické otázky (Švaříček a Šed'ová, 2014). Při provádění kvalitativních i kvantitativních výzkumů existují základní pravidla a zásady etického jednání (Hendl, 2016). Mezi základní etické zásady patří podle Miovského (2006) úcta k lidem, minimalizace možné újmy, maximalizace možného přínosu, neškodit a nepoškozovat. Výzkumník musí být schopen vnímat individuální normy osoby, být empatický a umět posuzovat co je a není vhodné (Miovský, 2006). Podle Hendla (2016) je důležitou zásadou etického jednání informovaný souhlas s účastí ve výzkumu, zachování anonymity zúčastněných a svoboda odmítnout odpovědět nebo kdykoliv ukončit účast ve výzkumu. Výzkum nesmí porušit zákon o ochraně osobních údajů a účastníci musí být před jeho zahájením informováni o tom, kdo bude mít k získaným informacím přístup a za jakým účelem (Miovský, 2006).

Pracovníci úřadů obcí s rozšířenou působností byli prostřednictvím emailu osloveni, zda by byli ochotni poskytnout rozhovor pro účely bakalářské práce. V e-mailu byl nejdříve představen tazatel a následně bylo vysvětleno, čeho se bakalářská práce a rozhovor týká. Dotazovaní byli upozorněni na to, že rozhovor bude nahráván a bude sloužit pouze pro účely bakalářské práce. Všechny audionahrávky byly po provedení přepisu vymazány.

V příloze emailu byly dotazovaným zaslány okruhy otázek, aby měli představu o tom, co bude pokládáno. V případě, že oslovení s rozhovorem souhlasili, bylo po telefonické domluvě nebo prostřednictvím emailu sjednáno místo a čas setkání. Všechny rozhovory proběhly na pracovištích úřadů obcí s rozšířenou působností. Při osobní schůzce byli respondenti znovu ujištěni o anonymitě rozhovoru a byli seznámeni s možností na otázku neodpovídat nebo rozhovor kdykoliv ukončit. Anonymita účastníků rozhovoru byla zajištěna tak, že v prezentaci výsledků výzkumu nejsou uváděna jejich jména. Účastníci výzkumu byli uváděni pod označením „dotazovaný“ a rozlišení příslušným číslem. Před zahájením samotného rozhovoru byli respondenti seznámeni s jeho strukturou a průběhem a zároveň byli požádáni o podepsání dvou výtisků informovaného souhlasu. Na konci společného setkání jsem dotazované informovala o možnosti zaslání výsledků výzkumu prostřednictvím emailu. Této možnosti využil jen jeden dotazovaný.

9 Výsledky šetření

V této kapitole bakalářské práce jsou prezentovány a analyzovány výsledky výzkumu, které byly získány na základě provedených polostrukturovaných rozhovorů. Každé stanovené výzkumné otázce byly přiděleny kategorie získané kódováním přepsaných rozhovorů. Jednotlivé kategorie jsou popsány níže.

Při rozhovorech bylo zjišťováno, zda obec v současné době disponuje sociálními byty. To bylo použito jako identifikační údaj spolu s názvem obce, okresem a krajem, ve kterém se nachází. Údaje jsou uvedeny v tabulce 1.

Tab. 1 – Identifikační údaje dotazovaných

	Obec	Okres	Kraj	Sociální bydlení v současné době
Dotazovaný 1	Jindřichův Hradec	Jindřichův Hradec	Jihočeský	Ano
Dotazovaný 2	České Budějovice	České Budějovice	Jihočeský	Ano
Dotazovaný 3	Vodňany	Strakonice	Jihočeský	Ne
Dotazovaný 4	Tábor	Tábor	Jihočeský	Ano
Dotazovaný 5	Soběslav	Tábor	Jihočeský	Ano
Dotazovaný 6	Třeboň	Jindřichův Hradec	Jihočeský	Ano
Dotazovaný 7	Písek	Písek	Jihočeský	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnilo 7 zástupců obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji viz tab. 1. Dvě obce patří do okresu Jindřichův Hradec, dvě do okresu Tábor a pak po jedné do okresu České Budějovice, Strakonice a Písek viz tab. 1. Z toho 6 zástupců uvedlo, že v rámci ORP disponují sociálním bydlením a pouze jedna obec sociálním bydlením nedisponuje viz tab. 1.

9.1 Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1

První výzkumná otázka: „Jaká je současná situace a možnost sociálního bydlení na území ČR?“

Dostupnost sociálního bydlení

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jaká je dostupnost sociálního bydlení v jednotlivých obcích.

Odpovědi dotazovaných na tuto otázku jsou komplikované zejména z toho důvodu, že každý dotazovaný v rámci obce zařazuje do sociálního bydlení něco jiného. Jedním z důvodů je právě absence zákona o sociálním bydlení, se kterou je spojená absence definice a rozdílnost uchopení tohoto pojmu.

V rámci ORP mají sociální byty všechny obce, kromě dotazovaného č. 3. „*Nemáme žádný sociální byty. Pouze městský a DPŠku.*“ (D3) Dotazovaný č. 6 uvádí, že v jedné obci v rámci ORP mají jeden sociální byt, ale v samotném městě nemají žádný. „*(...) jedna malá obec, kde vlastně získali dotaci na předělání jednoho obecního bytu pro účely právě sociálně potřebných po dobu 5 let (...). U nás ale nemáme sociální bydlení, takže prostě vůbec to tu neřešíme. (...) sociální bydlení je fakt těžký, protože je to tady takový komerční město (...) a kdo může, tak ubytovává turisty.*“ (D6) Dotazovaný č. 5 to se sociálními byty uvádí podobně. „*Nemáme. Jedna obec na území ORP má 24 sociálních bytů. Ale naše město ne a jiné obce tady v ORP si také nemyslím, že by něco takového měli. My máme jeden byt, který máme pro osoby v nouzi pro přechodné období, tak to by se možná do sociálního bydlení počítat dalo.*“ (D5) Dotazovaný č. 7 uvádí, že sociální byty podle nových pravidel nemají, ale z minulosti mají neukončený projekt. „*(...) sociální byty nemáme. Nebo nemáme je teďka podle nových pravidel, ale dojíždí nám z minulosti byty pro osoby v tíživé sociální situaci, které byly na 5 let (...).*“ (D7) Dotazovaný č. 7 uvedl, že o prodloužení projektu neuvažují. „*Zjistili jsme, že to v podstatě nemá úplně dobrou návaznost, takže spíš jdeme k tomu, aby to bylo transparentní (...). Projekt asi neprodloužíme, ale uvažujeme, že budeme realizovat nový projekt pokračující na bydlení, kde se sociálním bydlením nějakým způsobem budeme zabývat dál.*“ (D7)

Dotazovaný č. 4 řadí mezi sociální byty bezbariérové byty a domy s pečovatelskou službou. „*Jsou tady byty bezbariérové, který jsou speciálně učeny teda pro osoby*

s nějakým zdravotním postižením a jsou jim přizpůsobeny. Jsou tady domy s pečovatelskou službou. Takže to je tady 133 bytů, což můžeme taky považovat za sociální bydlení.“ (D4) Dotazovaný č. 4 dále uvádí, že: „(...) máme okruh bytů, který nejsou nějak přesně vyčleněny, ale jsou poskytovány osobám v tíživých sociálních situacích.“ (D4) Podobně sociální bydlení kategorizuje i dotazovaný č. 2. „(...) do sociálního bydlení v podstatě tady ve městě započítáváme byty, který jsou v domech s pečovatelskou službou, byty bezbariérové a potom máme nějaké ty startovací byty, kde jsou občani nízkopříjmoví. Podle nových pravidel tam započítáváme ještě navíc i dostupné byty (...).“ (D2) Dotazovaný č. 2 dále uvádí, že v rámci dostupného bydlení mají jeden pilotní byt, takže to prozatím zkouší. Startovací byty řadí mezi sociální bydlení, protože byly vystavené z dotace a podmínkou je nižší příjem lidí. V bytech zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou se předpokládá nižší příjem seniorů, proto je upravená výše nájmu a z toho důvodu to také řadí do sociálního bydlení. I dotazovaný č. 7 uvádí, že: „(...) byty zvláštního určení, postaru byty s pečovatelskou službou, těch máme okolo 360, ale nezahrnujeme to do sociálního bydlení, i když těžko říct, co je a není sociální bydlení.“ (D7) Tato odpověď naráží na absenci zákona a definici pojmu sociálního bydlení.

Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „Město v současné době má 755 bytů v bytovém fondu, z toho je 166 bytů vedeno jako sociálních (...). A máme spíš malometrážní byty, takže jsou to buď garsoniéry nebo 1+1 a 2+1 (...).“ (D1) Dotazovaný č. 1 dále dodává, že: „My z Jihočeského kraje máme asi nejvíc sociálních bytů.“ (D1)

Dotazovaný č. 1 uvádí, že poskytování sociálního bydlení je komplikovanější v tom, že se při něm střetává samostatná působnost a přenesená působnost. Protože každá obec, i ta nejmenší, má svůj bytový fond, podle kterého přiděluje jak městské byty, tak i sociální byty svým občanům. Obec s rozšířenou působností potom v sociálních bytech zajišťuje výkon sociální práce. „(...) v podstatě to sociální bydlení si ta obec dělá sama každá v samostatný působnosti. Ten systém je trochu komplikovanější, trojková obec jako taková je jenom pro výkon přenesený působnosti, ta nedisponuje žádným bytovým fondem. Tím disponuje každá jedničková obec. Tam se nám prostě trošku kříží ta samostatná a přenesená působnost.“ (D1)

Podle dotazovaného č. 6 by byla nejlepší nová výstavba sociálních bytů, protože rekonstrukce je víceméně na všech objektech dokončená. „(...) byla by potřeba nová výstavba. Že by se vyčlenilo nějaký místo (...).“ (D6)

Dotazovaný č. 7 uvedl, že přemýšleli i o projektu Housing First, ale nakonec ho nerealizovali. „*Myslíme si, že by nám to tady za téhle situace neprošlo, aby se prostě mohli dělat jiný věci v sociální sféře (...).*“ (D7) Problémem k uskutečnění projektu bylo i vytipovat byty, protože spousta bytů v domech na sídlištích nejsou jenom ve vlastnictví města, ale je tam i společenství vlastníků, z čehož následně vzniká problematické soužití mezi nájemníky.

Lidí, kteří žádají o sociální bydlení, je dost. „*(...) ta poptávka po tom sociálním bydlení je velká a převyšuje nabídku.*“ (D1) Aktuálně volné sociální byty uvádí jen dotazovaný č. 5. „*Ta obec má myslím ještě 6 sociálních bytů volných, protože rekonstrukci dokončili teprve nedávno. Jedná se spíše o malometrážní byty 1+1 (...).*“ (D5) Dotazovaný č. 1 uvádí, že byty jsou vždycky rychle obsazené. „*Zájem o byty je velký, na ten byt je x žádostí, takže je vždycky rychle obsazený.*“ (D1)

Většina dotazovaných se shodli v tom, že je důležité rozmístění sociálních bytů po celém městě zejména z toho důvodu, aby nedocházelo k prostorové segregaci. Je nutné, aby nájemníkům sociálních bytů byla poskytnuta možnost se sociálně začlenit do společnosti. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „*(...) je důležitý vyhnout se tý prostorový segregaci. Pokud máme víc lidí, kteří se ocitají v nějaký bytový nebo finanční nouzi (...), tak je lepší jim ty byty přidělovat v domech tak aby byly začleněný do domů, kde jsou další nájemníci, kteří ten byt nemají jako sociální.*“ (D1) Rozmístění sociálních bytů v rámci celé obce hraje v procesu sociální integrace zásadní roli. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „*(...) nám se to tady daří. Ty sociální byty máme opravdu rozprostřený v rámci celého města, což považuju za velký plus.*“ (D1) Podobně to uvádí i dotazovaný č. 4. „*(...) byty jsou rozestý po celým městě a ten dotyčný člověk, pokud ho získá, tak ho získává v normální zástavbě (...).*“ (D4)

Dotazovaný č. 3 se domnívá, že: „*(...) jsou skupiny lidí a osob, který když jsou pohromadě, tak to generuje další obtíže a problémy spojený s nějakým sociálním žitím a je lepší je jakoby infiltrovat jinam.*“ (D3) Současně se ale dotazovaný č. 3 domnívá, že: „*(...) jsou i jiný typy lidí, kde je lepší vyčlenit nějakou určitou konkrétní lokalitu, místo (...).*“ (D3)

Velká část dotazovaných spatřuje v sociálním bydlení důležitost a potřebnost. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „*Ono se to fakt vyplácí. Když těm lidem to bydlení jakoby zajistíte, tak se řada věcí zklidní a řada věcí se dá fakt řešit.*“ (D1) Dotazovaný č. 6 uvádí,

že: „*Sociální bydlení by bylo potřeba, fakt jako jo, protože nám by to tady vyřešilo hrozně situaci (...), ale vedení to jakoby nechce.*“ (D6) Dotazovaný č. 6 uvádí, že když potřebují nějaké sociální byty, tak seniory řeší umístěním do domova důchodců nebo pečovatelským bytem, rodiny stacionářem a děti buď azylovým domem pro matky s dětmi anebo bohužel když je dítě nějakým způsobem ohroženo, tak přichází v úvahu dětský domov.

Dotazovaný č. 3 se domnívá, že: „*(...) naše obec by potřebovala zhruba 20–30 sociálních bytů.*“ (D3)

Kritéria potřebná k přidělení bytu

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jaká kritéria musí žadatelé o sociální byty splňovat, aby jim byl byt přidělen.

V odpovědích dotazovaných se objevovala téměř stejná kritéria, na kterých si u žadatelů o sociální byt zakládají. Kritéria jsou důležitá pro to, aby byl sociální byt přidělen žadateli, který to opravdu potřebuje. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „*(...) samozřejmě aktuální bydlení – to znamená kde bydlí, zda v azylovém době, u příbuzných, v bytě, kde jim končí nájemní smlouva a hrozí jim vystěhování. Dále zdravotní stav, počet dětí a příjmy.*“ (D1) Dotazovaný č. 4 dále dodává: „*Zajímá nás rodinná anamnéza, současné bydlení, ale zároveň nás zajímají i potřeby bydlení a nějaký profil rodiny. Také věkové složení a zdravotní stav dětí a nějaké specifické, třeba psychiatrické, poruchy. Ekonomická situace, pracovní historie (...).*“ (D4)

Dotazovaný č. 1 uvádí výjimky z kritérií, které v jejich obci platí. Jedná se zejména o dluhy. Pokud žadatelé mají zájem a snahu je řešit a nějakým způsobem je řeší, tak to není překážkou, aby mohl být byt přidělen. „*Co se týká dluhů, řada těch rodin nebo žadatelů jsou v dluzích, pokud uzavřou splátkový kalendář s městem, třeba když dluží městu za odpady například (...), tak se k tomu přihlíží a není to důvod k odmítnutí žádosti.*“ (D1) Stejně to uvádí i dotazovaný č. 4. „*(...) když mají splátkový kalendáře, tak se to bere v úvahu (...).*“ (D4) Dotazovaný č. 2 dodává, že i oni v rámci obce při přidělení sociálního bytu přihlíží k dluhům individuálně. „*Záleží, jak k nim občan přistupuje (...).*“ (D2)

Sociální byty jsou poskytovány zejména občanům s trvalým pobytem v obci. „*Podmínkou bylo, že to museli být lidi s trvalým pobytem ve městě (...).*“ (D7) „*(...) žadatel musí být s trvalým pobytem ve městě.*“ (D4) Dotazovaný č. 4 k tomu dále dodává,

že trvalý pobyt ve městě musí mít určitý čas. Pokud se osoba přestěhuje do města a po měsíci od přihlášení trvalého pobytu se hlásí o sociální byt, pravděpodobně jeho žádost nebude úspěšná. „*Musí to mít taky určitéj čas. Ne, že se přistěhuje a po měsíci, co si přihlásí trvalý pobyt, už se bude hlásit o tenhle ten byt.*“ (D4)

I zde existují ale výjimky, jak uvádí dotazovaný č. 1. „*(...) nemáme úplně podmínku trvalého bydliště, ale ten člověk tady musí po nějakou dobu bydlet (...) nebo tady musí chodit do školy nebo pracovat. Prostě nějakou vazbu na obec (...).*“ (D1) Výjimky uvádí i dotazovaný č. 4. „*(...) je tam možnost i pro člověka, který nemá trvalý pobyt v obci, ale žije tady a má tady nějaký vazby nebo je tu pracovně zařazenej, ale bydlí na ubytovně (...).*“ (D4) Dotazovaný č. 4 dodává, že: „*Výjimky z pravidel uděluje Rada města (...).*“ (D4)

Dotazovaný č. 4 na závěr dodává, že je pro ně v žádostech také podstatné, zda žadatele znají z agend úřadu nebo zda spolupracuje s nějakýma poskytovateli či využívá sociální služby. Také musí být jasné, že žadatel je ohrožen ztrátou bydlení. „*Nejde, aby žádal někdo, kdo má nájemní smlouvu na dobu neurčitou u soukromníka třeba, ale protože je to drahý, tak by chtěl náš levnej sociální byt, tak to taky nejde.*“ (D4)

Hodnocení žádostí

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jakým způsobem jsou hodnoceny žádosti o sociální bydlení.

Dotazovaní disponující sociálními byty uvádí, že finální výběr vhodného uchazeče záleží vždy na Radě města, která má rozhodující slovo. „*Rada města pak ve finální podobě rozhodne o tom, zda ten byt té rodině nebo žadateli přidělí nebo ne.*“ (D1) Stejně to uvádí i dotazovaný č. 4. „*Rada města je finální orgán, který rozhoduje o tom, jestli se přidělí byt nebo ne.*“ (D4)

Žádosti o sociální byty má na starosti odbor, který se v každé obci nazývá jinak. Například odbor správy majetku, oddělení správy bytů a podobně. Pořadníky uchazečů o sociální byty uvádí jen dotazovaný č. 5. „*Ano, vedou se pořadníky uchazečů (...).*“ (D5) Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „*(...) uvolněný sociální byt se zveřejní na úřední desce, což má na starost oddělení správy bytů. Potom se provede u každého žadatele sociální šetření. Zjistí se jejich aktuální situace a kritéria rozhodná k přidělení bytu.*“ (D1) Dotazovaný č. 1 dodává, že: „*Radě města je sociálním odborem navržena konkrétní rodina nebo žadatel,*

jehož žádost se spatřuje jako nejpotřebnější.“ Stejně to uvádí i dotazovaný č. 4. *„Tyhle ty žádosti a byty má na starost správa majetku města, která přijímá žádosti a dohlíží na to, aby byly kompletní. Pokud je žádost po administrativní stránce v pořádku, postupuje to sociálnímu odboru, který dojde na šetření a zjistí informace, které jsou potřebné jako podklad k vyhodnocení.“* (D4) Dotazovaný č. 4 dále dodává, že po provedení sociálního šetření se k žádosti napíše postoj odboru a postupuje do sociální komise. *„(...) sociální komise je jakoby poradní orgán Rady města. Tam se žádost nějakým způsobem prohodí, komise dojde k nějakému závěru a dává doporučení Radě města.“* (D4) Dotazovaný č. 5 uvádí, že: *„Žádosti hodnotí komise sociálních věcí a zdravotnictví a následně doporučuje Radě města nejvhodnějšího uchazeče.“* (D5)

Dotazovaný č. 1 na závěr dodává, že: *„(...) Rada města vždycky na to doporučení sociálního odboru ve většině případů teda dá, protože ty sociální šetření se dělají opravdu hodně podrobný.“* (D1)

V případě, že žádost je úspěšná, dochází k podpisu nájemní smlouvy, které jsou na dobu určitou. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: *„(...) většinou se dávají zpravidla na 1 rok a u někoho třeba i na půl roku, zda se osvědčí.“* (D1) Dotazovaný č. 5 uvádí, že: *„Nájemní smlouvy se uzavírají na jeden rok, s možností opakovaného prodloužení, pokud i nadále splňují podmínky.“* (D5) Dotazovaný č. 4 uvádí kratší dobu první nájemní smlouvy. *„(...) první smlouvu dostává na půl roku.“* (D4) Dotazovaný č. 4 dále dodává, že pokud se osvědčí a spolupracuje, dokáže fungovat s ostatními nájemníky, tak se mu smlouva prodlouží o další půl rok. Po uplynutí této doby se mu nájemní smlouva prodloužuje už o celý rok. *„Podle výsledku (...) jak byl schopen ten byt využívat a existovat s těma ostatníma nájemníkama v baráku, tak se mu může prodloužit (...).“* (D4) Stejně tak uvádí kratší dobu první nájemní smlouvy i dotazovaný č. 2. *„Na 6 měsíců. (...) pokud nejsou žádné problémy, nejsou dluhy, tak bez problémů se prodloužuje dál.“* (D2)

Sociální práce

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jakým způsobem probíhá sociální práce v sociálních bytech a jakou hraje roli.

Dotazovaný č. 1 uvádí, že v momentě, kdy se přidělí sociální byt, tak se zahajuje sociální práce s klientem. *„(...) klient je o tom obeznámen. Ví o tom, že ta sociální pracovnice za ním bude docházet, že s ním bude řešit to, aby si prostě platil ty závazky, pokud má dluhy,*

tak aby splácel dluhy, a tak nějak jakoby bych řekla je mu nápomocná.“ (D1) Dotazovaný č. 4 uvádí, že: *„(...) je podmínka, že musí strpět sociální práci, pokud ten byt získají (...).“* (D4)

Dotazovaní č. 1 a č. 4 se shodli na tom, že sociální práce je v sociálních bytech hraje významnou roli. Intenzivní sociální práce sociálního pracovníka napomáhá k tomu, aby ze strany klienta byly plněny všechny povinnosti. *„(...) sociální práce ve spojení s tím sociálním bydlením je nesmírně důležitá. Je to důležitý nástroj, kterej prostě jde ruku v ruce s tím sociálním bydlením.“* (D1) Dotazovaný č. 4 uvádí, že: *„(...) někdo si návyky bydlení osvojí rychle, k někomu ale chodí třeba i 3krát týdně. Každý ten člověk je jiný.“* (D4)

Dotazovaný č. 4 uvádí, že některým lidem sociální práce vadí a nestrpí jí, proto nakonec od žádosti upustí. *„Sociální práce je v bytech povinná, tu musí strpět, což zase ne každému se líbí. Na začátku těch lidí, co by byt chtěli, je spousta (...).“* (D4)

Dotazovaný č. 1 na závěr dodává, že: *„(...) díky té intenzivní sociální práci, která opravdu je intenzivní, tak se nám podařilo všechny ty klienty v těch bytech udržet.“* (D1)

9.2 Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2

Druhá výzkumná otázka: *„Jaká je problematika sociálního bydlení v ČR?“*

Nedostatek bytů

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jaká je situace na trhu s nedostatkem bytů, jakožto na problematiku sociálního bydlení.

Odpovědi dotazovaných se ve všech případech shodly v tom, že v České republice chybí dostatek bytů. *„Spousta obcí si prodala byty, který měla ve svém vlastnictví, takže je nemá k dispozici a nemá vlastně ten základ, na kterým by mohla sociální bydlení postavit.“* (D4) S tím souhlasí i dotazovaný č. 1, který říká, že: *„(...) obce zkrátka nemají takový bytový fond, který by mohly nabídnout širšímu okruhu zájemců.“* (D1) Obce příliš nedisponují velkým množstvím bytů, které by mohly nabídnout osobám, které mají nižší výdělkové příjmy. Dostupnost bydlení je čím dál tím horší a v budoucnu to bude problém, protože obce nemají z čeho čerpat. Dotazovaný č. 5 uvádí, že: *„(...) žádným dalším bytovým domem město nedisponuje, nebo nějakým domem, který by šel třeba na sociální bydlení upravit.“* (D5) Dotazovaný č. 2 dodává, že: *„(...) bytový fond obce se rozprodal,*

takže město má k dispozici jen málo bytů, který jsou dostupný pro nízkopříjmové občany.“ (D2) Nejedná se však pouze o nízkopříjmové osoby, které dlouhodobě pobírají sociální dávky. Dotazovaný č. 1 uvádí, že: „(...) jsou to i lidé, kteří chodí do práce, ale ty příjmy nejsou skutečně tak vysoké, aby si mohli dovolit klasické bydlení za tržní nájemné, které jak víme, tak v České republice neustále stoupá.“ (D1)

Dotazovaný č. 3 upozorňuje na finanční prostředky určené na bydlení, kterými obec nedisponuje. *„(...) nejzásadnější problém je to, že zkrátka město na to nemá nebo prostě ty prostředky na to nemá (...).“ (D3) Dotazovaní vědí o různých programech a dotacích určené například na výstavbu sociálních bytů, avšak podmínky pro jejich získání jsou poměrně přísně nastaveny a časově náročný. „Pokud stát dává nějaký dotace obcím, většinou jsou ty dotační podmínky tak náročný, že některý ty obce potom zvažují, jestli do toho opravdu jít.“ (D2) Dotazovaný č. 4 souhlasí a dále uvádí, že: „(...) v některých případech jsou ty podmínky tak striktní, a tak zvláštní, že za prvé těžko do nich hledat klientelu a za druhé neodpovídá to až tolik tý praxi.“ (D4) Dotazovaný č. 3 dodává, že: *„(...) to, že postavíte 6 bytů je super, ale tady je 12 000 lidí, tady nepotřebuje 6 lidí bydlení, ale těch lidí je mnohem víc.“ (D3)**

Dotazovaný č. 6 uvádí, že je v obci problematické najít si i klasické bydlení za tržní nájemné. *„Tady se postavily třeba i nový byty, ale všechno je skoupený a slouží to jako chalupa (...). A úplně se tady zapomíná na místní občany (...).“ (D6)*

Absence zákona o sociálním bydlení

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku spojenou s absencí zákona o sociálním bydlení, jakožto na problematiku sociálního bydlení.

Všichni dotazovaní se shodli v tom, že Česká republika by potřebovala zákon, který bude jasně upravovat a definovat to, co to vůbec sociální bydlení je. *„(...) potřebovali bychom, aby ze strany toho státu nějaká zakázka nebo představa byla ukotvena.“ (D4) „(...) bylo by potřeba upravit to, co to vůbec tohleto sociální bydlení je“ (D2) „Určitě by byl zákon potřeba. Mělo by to mít parametry, definice, pro koho, za jakých podmínek, na jak dlouho (...).“ (D5) Dotazovaný č. 7 dokonce spolupracuje s Platformou pro sociální bydlení v oblasti zákona. *„(...) my jsme i připomínkovali návrh zákona o sociálním bydlení, který dělá Platforma pro sociální bydlení, jestli znáte (...).“ (D7)**

Podle dotazovaného č. 3 je absence zákona o sociálním bydlení problémem v uchopení samotného pojmu v širším okruhu lidí. „(...) lidi dost často mluví o sociálním bydlení, ale každé si pod tím představí něco jiného. Právě proto se domnívám, že je důležitý, aby ten zákon existoval.“ (D3)

Jako jeden důvod, proč je potřebná legislativa o sociálním bydlení, uvádí dotazovaný č. 4 fakt, že: „(...) aby si to každá obec nedělala podle svých představ, bylo to nejednotný a takový zběsilý.“ (D4) Dotazovaný č. 5 uvádí, že: „(...) jak to není definovaný v zákoně, tak si to každá obec dělá jinak. Některá se v této oblasti angažuje podle svých schopností víc, některá míň.“ (D5) Stejného názoru je i dotazovaný č. 7, který uvádí, že: „(...) každá obec to dělá trošku jinak a není to prostě systematická práce.“ (D7) Zákon s sebou přináší i určité komplikace, mezi které patří například jednotlivé role jak obcí, tak státu. Na to poukazuje dotazovaný č. 1, podle kterého: „(...) muselo by se v něm přesně vymezit postavení obcí, které samozřejmě mají hlavní zákon, a to zákon o obcích, a postavení státu, protože samozřejmě obec sama nemůže to bydlení financovat, což je naprosto logický. Takže by se v tom zákoně musely přesně vymezit ty úlohy včetně teda finančního zajištění (...).“ (D1) Dotazovaný č. 3 dodává, že: „Sociální bydlení, který by bylo legislativně nějakým způsobem upravený by rozhodně bylo ku prospěchu lidstvu, nicméně se musí tvořit lidma, který ví, o čem mluví (...).“ (D3)

Problémy s nájemníky

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jaké jsou problémy s nájemníky sociálních bytů.

V odpovědích dotazovaných se také objevilo, jaké problémy měli s nájemníky v sociálních bytech. Jeden dotazovaný uvádí, že od sociálních bytů potom raději ustoupili. „Jedna vesnice v našem ORP získala dotace na sociální bydlení po dobu 5 let pro sociálně slabší. Ale nakonec od toho pak odstoupili, protože tam měli hrozný problémy s těma nájemníkama.“ (D6) Dotazovaný č. 2 uvedl, že kvůli určitým problémům došlo k vystěhování z bytu. „(...) nejdřív se to řeší výtkama, a když jsou 3 výtky, tak se to řeší i vystěhováním z bytu. Máme i takový případy a jednou za čas k tomu dojde, bohužel.“ (D2)

Odpovědi dotazovaných č. 1 a č. 4 také obsahovaly určité problémy s nájemníky sociálních bytů, ale v těchto případech se nejednalo o nic zásadního, co by vedlo k tomu, že osobu museli vystěhovat. V obou odpovědích se jednalo o neplacení nájemného. „(...)“

zásadní problém, z hlediska lidí, je plnění si povinností. Těch základních povinností, což je především hrazení toho nájmu. Nám se ale podařila 100% úspěšnost a nikoho jsme vystěhovávat nemuseli.“ (D1) „(...) stane se, že třeba jeden měsíc nezaplatí a dojde ke zpoždění platby, to se stane, ale prozatím jsme neřešili nic velkého (...). Vystěhovat jsme zatím nikoho nemuseli (...).“ (D4) Podle dotazovaného č. 4 je to proto, že historie sociálního bydlení v obci je krátká. „My tenhle ten postup máme 2 roky (...).“ (D4)

Dotazovaní se shodli na tom, že záleží na lidech samotných. Záleží především na tom, jaké mají návyky bydlení. Někdo si nějaké návyky ze svého života přináší, zná své povinnosti, někdo je schopen téměř bez pomoci nebo s minimální pomocí si návyky z minulosti zpátky osvojit. Řada lidí však neumí ani pořádně bydlet, jsou nepřizpůsobiví a neumí se sžít se sousedy. „(...) řada lidí, teď narážím na takový ty skupiny, kteří končí jako bezdomovci, nejsou zvyklí žít ani na azyláku, ani s lidma z azyláku se nesnesou, takže potom pro tyhle ty lidi se těžko řeší sociální bydlení.“ (D2)

9.3 Analýza výsledků výzkumu

Rozhovory s dotazovanými přinesly několik závěrů, které se týkaly sociálního bydlení poskytované v České republice, kritérií pro přidělení sociálního bytu, hodnocení žádostí a poskytování sociální práce.

Prvním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaká je současná situace a možnost sociálního bydlení na území České republiky. Dotazovaní uvedli, jaké sociální bydlení poskytují na území jejich obce. Z odpovědí dotazovaných vyplynulo, že každý vnímá sociální bydlení trochu jinak, tím pádem každý do něho řadí něco jiného. Někteří dotazovaní uvedli, že do sociálního bydlení řadí i dům s pečovatelskou službou. Jiní do něho domy s pečovatelskou službou nezapočítávají, ale těžko definovat, co je a není sociální bydlení. Tato odpověď dotazovaného naráží na absenci zákona o sociálním bydlením. V rámci ORP disponují všichni sociálními byty, vyjma jednoho dotazovaného. Sociální byty jsou spíše malometrážní, většinou se jedná o velikost 1+1. Poptávka po sociálním bydlení je vysoká a převyšuje nabídku. Aktuálně volné sociální byty uvedl jeden dotazovaný, a to proto, že jejich rekonstrukce skončila teprve nedávno. Jedná se o celkem 6 bytů z 24. Sociální byty jsou podle odpovědí dotazovaných vždy rychle obsazené. Většinou to probíhá tak, že volné sociální byty se vyvěsí na úřední desce, následně se u žadatelů provede sociální šetření, kterým se zjistí kritéria potřebná pro přidělení bytu, aby byl byt přidělen tomu, kdo to opravdu potřebuje. Jedná se zejména o

aktuální bydlení, zdravotní stav, příjmy a ekonomickou situaci, počet dětí a celkovou rodinnou anamnézu, potřeby bydlení a pracovní historii. Sociální byty se poskytují zejména občanům s trvalým pobytem v obci. Pokud ale žadatel nemá v obci trvalý pobyt, avšak má v obci nějakou vazbu, například rodinu, práci, školu, může mu Rada města udělit výjimku. Sociální odbor po provedení sociálního šetření navrhne konkrétního žadatele, jehož žádost spatřují jako nejpotřebnější. Finální výběr vhodného uchazeče záleží vždy na Radě města. S vybraným žadatelem je následně podepsána nájemní smlouva, která je vždy na dobu určitou. Délka nájemní smlouvy je v rozmezí od 6 měsíců do 1 roku s možností opakovaného prodloužení. Po přidělení bytu se zahajuje sociální práce s klientem, která je dle dotazovaných důležitým nástrojem. Napomáhá k tomu, aby byly ze strany klienta plněny povinnosti, kterými jsou zejména placení nájemného a plnění dluhů. Několik dotazovaných uvedlo, že je důležité rozmístění sociálních bytů po celém městě, aby nedocházelo k prostorové segregaci.

Druhým cílem bylo zjistit, jaká je problematika sociálního bydlení v České republice. Dotazovaní se shodli, že největší problematiku sociálního bydlení spatřují především v nedostatku bytů a v absenci zákona o sociálním bydlení. Spousta obcí si byty, které měla ve svém vlastnictví, prodala a nyní nemají k dispozici základ, který je potřebný pro sociální bydlení. Obce nedisponují takovým bytovým fondem, který by byl potřebný pro širší okruh zájemců a pro osoby, které mají nízké výdělkové příjmy. V současné době se nejedná pouze o osoby, kteří dlouhodobě pobírají sociální dávky na bydlení (tedy doplatek na bydlení a příspěvek na bydlení), ale jedná se i o pracující lidi, jejichž příjmy nejsou skutečně tak vysoké, aby si mohli dovolit klasické bydlení za tržní nájemné. Tento problém je rozšířen zejména u mladých rodin a seniorů a v budoucnu se dotazovaní domnívají, že nedostupnost bydlení pro uvedené skupiny osob bude čím dál tím větší. Tržní nájemné v České republice neustále stoupá, proto rozdíl mezi nájemným v klasickém bytě a nájemným v sociálním bytě je opravdu markantní. O dotacích, které jsou určeny na výstavbu sociálních bytů, dotazovaní ví, ale dle jejich názoru jsou podmínky pro získání přísně nastaveny a časově náročný, zejména pro malou obec. Absence definice pojmu sociálního bydlení je spojená s absencí zákona. Lidé dost často mluví o sociálním bydlení, ale každý si pod tímto termínem představí něco jiného. Absence zákona má za následek, že sociálnímu bydlení v České republice schází jednotnost, každá obec to dělá jinak a není to systematická práce. Proto je potřebné, aby Česká republika měla zákon, který bude sociální bydlení jasně definovat, určovat za jakých podmínek a

na jak dlouho má být poskytováno, pro koho je určeno a bude vymezovat jednotlivé role obcí a státu včetně finančního zajištění. Dotazovaný poukazuje na skutečnost, že je důležité, aby se zákon o sociálním bydlení tvořil lidmi, kteří jsou erudovaní v této oblasti, nikoliv jen jako listina. Jeden dotazovaný uvedl, že obec, která spadá pod jejich správní obvod, získala dotaci na předělání obecního bytu pro účely sociálního bydlení po dobu 5 let. Obec nakonec ale musela kvůli problémům s nájemníky od projektu odstoupit. Další dotazovaný také uvedl problémy s nájemníky, které měly za následek ukončení nájemní smlouvy. Většina dotazovaných se shodla na tom, že pro udržení sociálního bydlení jsou důležité návyky, které si žadatelé uchovali z minulosti anebo si je za pomoci sociální pracovníce nebo téměř bez pomoci osvojili nazpět. Tento fakt poukazuje na důležitost sociální práce při poskytování sociálního bydlení. Problémem, který se pojí s určitými návyky, je, že někteří lidé jsou jakkoliv nepřizpůsobiví, neumí se sžít s okolím nebo mnohdy ani nechtějí.

Odpovědi dotazovaných byly zakódovány a rozčleněny do jednotlivých kategorií.

- **Dostupnost sociálního bydlení**
 - rozdělení a vnímání sociálního bydlení
 - střetávání samostatné a přenesené působnosti
 - rozmístění sociálních bytů
 - důležitost a potřebnost sociálního bydlení
- **Kritéria potřebná k přidělení bytu**
 - aktuální bydlení
 - zdravotní stav
 - ekonomická situace
 - rodinná anamnéza
 - trvalý pobyt
 - výjimky
- **Hodnocení žádostí**
 - přijímání žádostí
 - sociální šetření
 - výběr konkrétního žadatele
 - nájemní smlouva
- **Sociální práce**
 - podmínka k získání sociálního bytu

- intenzita zajišťuje úspěšnost
- důležitost
- **Nedostatek bytů**
 - malý bytový fond
 - nízké příjmy lidí
 - náročné podmínky pro získání dotace na výstavbu sociálních bytů
- **Absence zákona o sociálním bydlení**
 - rozdílné uchopení pojmu
 - nejednotnost v poskytování sociálního bydlení
 - rozdělení rolí obcí a státu
- **Problémy s nájemníky**
 - neplacení nájemného
 - ukončení nájemní smlouvy
 - důležitost návyků spojených s bydlením

10 Diskuze

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala sociálním bydlením, jeho aktuálním stavem, limity, bariérami a možnostmi rozvoje tohoto sektoru. Stanoveným cílem práce byl zjistit aktuální stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba. Zároveň zjistit, zda má tato oblast limity a bariéry či nikoliv, případně poukázat na to kde, a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru. V úvodu praktické části byly stanoveny dvě výzkumné otázky, na které byly získány odpovědi pomocí sedmi polostrukturovaných rozhovorů se zástupci obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji. Získaná data z rozhovorů byla zpracována pomocí otevřeného kódování metodou tužka papír a následně byly kódy rozděleny do příslušných sedmi kategorií.

První výzkumná otázka zněla: „*Jaká je současná situace a možnost sociálního bydlení na území ČR?*“ Obecně bydlení je základ pro každého z nás. Posuzuje se podle něj kvalita života, proto je důležitým faktorem (Tomeš, 2011). Krebs et al. (2015) uvádí, že bydlení vytváří prostředí jak pro rodinný život, tak i pro ostatní mezilidské aktivity a předurčuje vzdělání, práci i zdraví. Z odpovědí dotazovaných bylo zjištěno, že sociálním bydlením v rámci obce s rozšířenou působností disponují všichni, vyjma jednoho. Rozdílnost v odpovědi spočívala v tom, že každá obec vnímá sociální bydlení jiným způsobem, tím pádem do něho započítávají něco trochu jiného. Někdo pod sociální bydlení řadí i byty bezbariérové a byty zvláštního určení a někdo zase ne. Podle Krebse et al. (2015) se za sociální bydlení dají považovat veškeré nájemní byty, které byly postavené pomocí veřejných prostředků a jsou určeny příjmově slabším skupinám obyvatel. Z toho vyplývá, že i byty zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou se mohou zahrnout do sektoru sociálního bydlení. Poskytované sociální byty jsou spíše malometrážní velikosti 1+1. Aktuálně volné sociální byty uvedl jeden dotazovaný z důvodu nedávno dokončené rekonstrukce. Jedná se o 6 bytů. Sociální bydlení je poskytováno se značně nižším nájemným oproti výši cenám za tržní nájemné. Z rozhovorů bylo zjištěno, že výše nájemného v sociálních bytech se pohybuje v rozmezí od 35,30-46 Kč/m². Vývoj na rezidenčním trhu v roce 2020 (2021) uvádí průměrnou výši nájmu bytů v Jihočeském kraji, kterou stanovuje na 195 Kč/m². Tento fakt značí obrovský rozdíl. Krebs et al. (2015) uvádí, že regulování cen za nájemné v rámci sociálního bydlení je jednou z možností snížení ceny bydlení pro sociálně slabší vrstvy obyvatelstva.

Dostupnost bydlení je v České republice čím dál více komplikovaná, protože nájem neustále stoupají. To potvrzuje i Čada et al. (2015), podle kterého je bydlení za tržní nájemné finančně nedostupné zejména pro jednočlenné domácnosti starobních důchodců, domácnosti samoživitelek nebo samoživitelů na rodičovské dovolené, domácnosti minimálně s jedním dlouhodobě nezaměstnaným a domácnosti pracujících s nižší kvalifikací. Stejně to uvádí i Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025 (2015), podle které jsou vysoké výdaje na bydlení hlavním problémem v oblasti bydlení. V Koncepci bydlení České republiky 2021+ (2021) se uvádí, že náklady na bydlení jsou zátěží pro 739 tisíc českých domácností a skoro 262 tisícům z těchto domácností zůstane po uhrazení nákladů spojených s bydlením méně než 2,4 životního minima.

Je důležité, aby sociální byty byly rozmístěné po celé obci, nikoliv pouze v jedné lokalitě. Rozmístěné byty jsou hlavním předpokladem toho, že nebude docházet k prostorové segregaci. Na tom se shodlo několik dotazových. Mimo jiné tento fakt potvrzuje i Sokačová (2019), podle které musí být sociální bydlení poskytováno v důstojných podmínkách ve snaze předcházet vytváření nových nebo rozšiřování existujících sociálně vyloučených lokalit. To uvádí i Krebs et al. (2015), podle kterého nebude rozmístěním sociálních bytů v rámci celé obce docházet ke vzniku ghett.

Několik dotazovaných uvedlo, že při poskytování sociálního bydlení je nesmírně důležitá sociální práce, kterou provádí obec s rozšířenou působností. Při sociální práci dochází sociální pracovníce za klientem a je mu nápomocná především v oblasti plnění si svých povinností, mezi které nepochybně patří placení nájemného a případně splácení dluhů. Tento výrok dotazovaných potvrzuje i Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025 (2015), podle které má sociální práce v rámci sociálního bydlení klíčovou roli. Sociální práci může vykonávat sociální pracovník, který splňuje kvalifikační požadavky podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 110, odstavec 4. Podle Mikulce a Pazlarové (2019) je poskytování sociální práce v sociálním bydlení předpokladem pro úspěšně setrvání klienta v bydlení a považují to za základní cíl sociální práce. Cílem sociálních pracovníků není tedy převzetí kontroly nad klientem, určování toho, co mají a nemají dělat, ale pomáhat mu udržet si bydlení a řešit oblasti, které klient potřebuje. Sokačová (2019) uvádí, že při sociální práci je nutné a důležité posoudit to, co klient zvládá sám a v jaké oblasti potřebuje pomoci, a z těchto faktů následně vycházet. Podle Koncepce bydlení České republiky 2021+ (2021) jsou pro stabilitu a kvalitu sociálního

bydlení důležité nástroje, zejména sociální práce a dávky na bydlení, tedy příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení.

Druhá výzkumná otázka zněla: „*Jaká je problematika sociálního bydlení v ČR?*“ Všichni dotazovaní odpověděli, že největší problematiku sociálního bydlení vidí v nedostatku bytů a absenci zákona o sociálním bydlení. Obce si byty, které měla ve vlastnictví, prodala a nyní nemají základ, na kterém by sociální bydlení šlo postavit. Tím pádem nedisponují takovým bytovým fondem, který by byl potřebný pro širší okruh zájemců a pro osoby, jejichž výdělkové příjmy jsou nízké. Tento výrok potvrzuje i Sládek (2019), podle kterého je malý počet obecních bytů problémem stále více obcí. S tímto tvrzením se ztotožňuje i Čihák (2019), který uvádí, že bytů, které jsou obce schopné a ochotné pronajmout k sociálnímu bydlení, je téměř všude výrazný nedostatek. Jedná se o velká města, ale i malé obce, kde je však situace s bytovým fondem kvůli jeho malé velikosti složitější. Koncepce bydlení České republiky 2021+ (2021) uvádí údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011, podle kterých zahrnoval bytový fond v České republice přes 4 104 000 obydlených bytů, z nichž 55 % tvořily byty v bytových domech a 43,7 % byty v rodinných domech. Podíl neobydlených bytů činil podle údajů 13,7 %. Jako důvod neobydlenosti bytů uvádí Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025 (2015) zejména využívání bytů k rekreaci a nezpůsobilost bytů k bydlení. Neobydlené byty se vyskytují převážně v menších obcích. Neobydlenost bytů z důvodu jeho využívání k rekreaci byl nejčastější důvod v kraji Libereckém (41,9 %), Vysočina (40,8 %) a Jihočeském (40,0 %). Nezpůsobilých bytů k bydlení se v Jihočeském kraji nachází celkem 2 318 (Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025, 2015).

Dotazovaní vědí o dotacích určených například na výstavbu sociálních bytů, ale podle jejich názorů jsou podmínky pro jejich získání přísné a časově náročné, zejména pro malou obec. Různé nástroje pro podporu realizace sociálního bydlení uvádí i Koncepce bydlení České republiky 2021+ (2021). Jedná se například o Integrovaný regionální operační program, který slouží pro pořizování sociálních bytů.

Dotazovaní dále spatřují absenci zákona o sociálním bydlení jako problematiku v této oblasti. Česká republika v současné době nedisponuje žádným právním předpisem, ve kterém by bylo sociální bydlení jasně vymezené a zpracované. Oblast sociálního bydlení je nyní vymezena pouze ve strategickém dokumentu nazvaném Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025. Z odpovědí dotazovaných vyplynulo, že absenci

zákona dochází k nejednotnosti a roztržitosti v poskytování sociálního bydlení na území České republiky. Proto se dotazovaní domnívají, že je potřebné, aby zákon, který bude sociální bydlení jasně definovat, existoval. K tomuto názoru se přiklání i Mikeszová et al. (2011), podle které by měl zákon mimo jiné obsahovat i povinnost obcí zajistit takový počet sociálních bytů, který by odpovídal potřebě v dané obci. Jeden dotazovaný poukazuje na to, že se zákon musí tvořit lidmi, kteří jsou v této oblasti erudovaní, nikoliv jen jako listina.

Od jednoho dotazovaného vyšlo najevo, že od projektu sociálního bydlení museli kvůli problémům s nájemníky odstoupit. Dotazovaní se shodli na tom, že pro udržení sociálního bydlení jsou důležité návyky, které si klienti uchovali z minulosti nebo si je za pomoci sociální pracovníce osvojili nazpět. To poukazuje na důležitost sociální práce, kdy má být podle Sokačové (2019) sociálním pracovníkem poskytována podpora a informace nejen v oblasti návyků spojených s bydlením pro jeho udržení.

Jak již bylo výše zmíněno, Česká republika zatím zůstává bez legislativní úpravy v oblasti sociálního bydlení. Některé obce si proto vypracovaly vlastní koncepce sociálního bydlení, ale domnívám se, že fungování těchto koncepcí by bylo efektivnější a jednodušší, pokud by stát legislativně určité práva a povinnosti účastníků v oblasti sociálního bydlení vymezoval. Tento krok by podle mého názoru byl rozhodně přínosným pro Českou republiku.

Myslím si, že by bylo dobré využít neobydlené byty, které by měly mít vytipované jednotlivé obce. Z neobydlených bytů by bylo možné za pomoci různých dotací a programů vytvořit sociální byty, a tím rozšířit bytový fond v obcích a celkově sektor sociálního bydlení na území České republiky.

11 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jaký je aktuální stav sociálního bydlení, zda je vyhovující a využíváno efektivně tam, kde je potřeba. Zároveň zjistit, zda má tato oblast limity a bariéry či nikoliv, případně poukázat na to kde, a navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru. V souladu s cílem práce byly stanoveny tyto dvě výzkumné otázky: „Jaká je současná situace a možnost sociálního bydlení na území ČR?“ a „Jaká je problematika sociálního bydlení v ČR?“

V teoretické části, která byla rozdělena do sedmi kapitol, byly definovány základní pojmy jako bydlení, sociální bydlení a jeho cíle, legislativa, výhody a nevýhody, cílové skupiny, sociální dávky na bydlení, projekty sociálního bydlení realizované v České republice a sociální bydlení ve vybraných zemích Evropské unie. V rámci výzkumného šetření byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie a využita technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovorů se zúčastnilo 7 obcí s rozšířenou působností. Rozhovory byly nahrávány na záznamník v mobilním telefonu a poté doslovně přepsány. Získaná data byla vyhodnocena pomocí otevřeného kódování, na základě kterého bylo vytvořeno sedm kategorií. Kategorie vedly k vyhodnocení výzkumných otázek a jsou popsány v praktické části této bakalářské práce.

V praktické části jsou prezentovány výsledky získané z výzkumného šetření, které ukázaly, že sociálním bydlením v rámci obcí s rozšířenou působností disponuje celkem 6 dotazovaných. Aktuálně volné sociální byty uvedl jeden dotazovaný, a to z důvodu nedávno dokončené rekonstrukce. Jedná se celkem o 6 bytů velikosti 1+1. Aby bylo sociální bydlení poskytováno efektivně, jsou nastavená určitá kritéria, podle kterých se hodnotí žádosti o sociální byt. Kritéria se zjišťují sociálním šetřením a patří mezi ně aktuální bydlení, zdravotní stav žadatele, příjmy a ekonomická situace, počet dětí a celková rodinná anamnéza, potřeby bydlení a pracovní historie. Sociální byty se poskytují zejména občanům s trvalým pobytem v obci, která volné byty nabízí. Pokud ale žadatel trvalý pobyt v obci nemá, ale má v ní nějakou vazbu, jako například rodinu, práci, školu, může mu být udělena výjimka. Po provedení sociálního šetření a zjištění kritérií navrhne sociální odbor konkrétního žadatele, jehož žádost spatřuje jako nejpotřebnější. Finální výběr konkrétního uchazeče má v kompetenci Rada města. Nájemní smlouva v sociálních bytech je vždy na dobu určitou v rozmezí od 6 měsíců do 1 roku s možností opakovaného

prodloužení. Následně se zahajuje sociální práce, která je ve spojení se sociálním bydlením důležitým nástrojem.

Z výzkumu vyšlo najevo, že dostupnost sociálního bydlení je ale podle některých dotazovaných nedostačující, protože bytový fond spousta obcí je malý, tudíž nemají základ, na kterém by sociální bydlení mohli postavit. Takovým bytovým fondem, který by byl potřebný pro nízkopříjmové osoby, obce nedisponují. Někteří dotazovaní uvedli, že se nejedná pouze o osoby, kteří dlouhodobě pobírají sociální dávky na bydlení, ale jedná se i o pracující lidi, kteří svými příjmy nedosahují na bydlení za tržní nájemné, které v České republice neustále stoupá. Tento problém spatřují dotazovaní nejvíce u mladých rodin a seniorů.

Výsledky výzkumu také ukázaly, že pod sociálním bydlením si každý představí něco jiného. Tento problém je spojen s absencí zákona o sociálním bydlení, díky kterému schází v České republice jednotnost v jeho poskytování a zařazování toho, co sociální bydlení je a co není. Zákon, který by jasně definoval sociální bydlení, určoval by podmínky a dobu jeho poskytování a vymezoval jednotlivé role obcí a státu včetně finančního zajištění, by rozhodně byl přínosem v této oblasti. Nutné ale je, aby se zákon tvořil lidmi, kteří jsou v této oblasti erudovaní.

Při psaní bakalářské práce bylo získáno spousta informací o sociálním bydlení, jeho cílech, cílových skupinách a o jeho poskytování na území České republiky. Výsledky výzkumu mohou sloužit jako podklad pro další výzkumné šetření nebo pro vylepšení systému sociálního bydlení. Získané výsledky mohou sloužit také jako zdroj informací o sociálním bydlení pro širokou veřejnost.

Seznam literatury

- 1) *American Journal of Public Health* [online], 2020. 110(9) [cit. 2021-03-05]. ISSN 00900036.
- 2) AUBRY, T., ECKER, J., JETTÉ, J., © 2014. Supported Housing as a Promising Housing First Approach for People with Severe and Persistent Mental Illness [online]. In: GUIRGUIS-YOUNGER, M., MCNEIL, R., HWANG, S., W. (eds). *Homelessness & Health in Canada*. University of Ottawa Press, s. 155-188. [cit. 2020-12-16]. ISBN 978-0-7766-2143-2. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt184qgc6>
- 3) BARTOŠOVÁ et al., 2018. *Metodika inovačního řešení: „Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)“* [online]. Ostravská univerzita: Fakulta sociálních studií [cit. 2021-01-23]. ISBN 978-80-7599-050-1. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/metodika-zabydleni-rodin.pdf>
- 4) *BMC Psychiatry* [online], 2021. 21(1) [cit. 2021-05-04]. ISSN 1471244X.
- 5) BROŽ, J., 2016. *Videňská lekce: na sociální byty musí dosáhnout všichni, nejen chudí* [online]. [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/socialni-bydleni-viden-gemeindebau.A161015_154104_eko-zahranicni_san
- 6) BULLEN, J., BALDRY, E., 2019. 'I waited 12 months': how does a lack of access to housing undermine Housing First?. *International Journal of Housing Policy* [online]. 19(1), 120-130 [cit. 2020-12-08]. DOI: 10.1080/19491247.2018.1521187. ISSN 19491247. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=5d8ef695-7e47-481f-b2ae-1ab77b149d07%40sdc-v-sessmgr02>
- 7) CECODHAS, 2013. *Study on FINANCING OF SOCIAL HOUSING in 6 European countries* [online]. CECODHAS Housing Europe Observatory, Brussels [cit. 2020-10-28]. Dostupné z: file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/Observatory_Financing%20SH_Final%20report_July%202013.pdf
- 8) ČADA, K., BUCHLEROVÁ, D., KORECKÁ, Z., SAMEC, T., et al., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR* [online]. Praha: GAC, spol. s r. o. [cit. 2020-11-

- 25]. Dostupné z: https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf
- 9) ČERNÁ, E., 2019. *Z ulice do bytu: sociální práce v procesu reintegrace do bydlení*. Vydání první. Praha: Slon, 151 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-282-1.
- 10) ČIHÁK, J., 2019. Osoby v bytové nouzi, pro které se nám nedaří najít bydlení [online]. In: MIKULEC, M., ŠNEJDRLOVÁ, M. (eds). *Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. Ministerstvo sociální práce a sociálních věcí ČR, s. 44-6. [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod_do_t%C3%A9matu_SP_v_SB.pdf
- 11) Does Housing First Work? What research says about the effects of stable housing, 2020. *Congressional Digest* [online]. 99(5), 10-12 [cit. 2021-03-04]. ISSN 0010-5899. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=c9cda025-a3c2-4e5f-a856-ae3651082f45%40sessionmgr4008>
- 12) *Doplatek na bydlení*, © 2021. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/doplatek-na-bydleni>
- 13) DROSTE, CH., KNORR-SIEDOW, T., 2014. Social housing in Germany. In: SCANLON, K., WHITEHEAD, CH., ARRIGOITIA, F. M. (ed.). *Social housing in Europe*. West Sussex, England: John Wiley & Sons. Real Estate Issues, s. 183-203. ISBN 978-1-118-41234-3.
- 14) ELSINGA, M., WASSENBERG, F., 2014. Social housing in Netherlands. In: SCANLON, K., WHITEHEAD, CH., ARRIGOITIA, F. M. (ed.). *Social housing in Europe*. West Sussex, England: John Wiley & Sons. Real Estate Issues, s. 25-40. ISBN 978-1-118-41234-3.
- 15) FITZPATRICK, S., JOHNSEN, S., 2012. *International Homelessness Policy Review* [online]. New York: Centre for Housing Policy, University of York [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: http://www.socca.fi/files/1731/Fitzpatrick_etall_2012.pdf

- 16) HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- 17) HOLAN, K., ARESTA, V., © 2018. *Vytvoření systému prostupného bydlení* [online]. Agentura pro sociální začleňování [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/bydleni/vytvoreni-systemu-prostupneho-bydleni/>
- 18) HRADECKÝ, I. et al., 2012. *Souhrnný materiál pro tvorbu Koncepce práce s bezdomovci v ČR na období do roku 2020* [online]. Praha [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Souhrnny_material_pro_tvorbu_Koncepce_prace_s_bezdomovci_v_CR_na_obdobi_do_roku_2020.pdf/2f520871-3e3d-35d8-31cb-2036d3615527
- 19) HRADECKÝ, I., 2015. Co znamená pro společnost bezdomovství?. In: *Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice: sborník z konference*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, s. 9-22. ISBN 978-80-7421-094-5.
- 20) HRSTKOVÁ, J., 2018. Obyvatel ubytovny, třídní nepřítel. [online]. *Hospodářské noviny*. (62), 20. [cit. 2021-01-02]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:23685d70-75a4-11ea-9408-005056827e51?page=uuid:56ba8ef0-75c7-11ea-b132-5ef3fc9ae867>
- 21) KLIMENT, P., DOČEKAL, V., 2016. *Pohled na bezdomovství v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 122 s. ISBN 978-80-244-5007-0.
- 22) KOCMAN, D., KLEPAL, J., 2016. *Prostupné bydlení: evaluace*. Praha: Agentura pro sociální začleňování, 130 s. ISBN 978-80-7440-153-4.
- 23) *Koncepce bydlení České republiky 2021+*, 2021. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 128 s. [cit. 2021-07-18]. ISBN 978-80-7538-343-3. Dostupné z: [https://www.mmr.cz/getmedia/30528174-7e61-421e-a058-5f39aa4f09c9/KB-2021-komplet-web\(C\)_max.pdf.aspx?ext=.pdf](https://www.mmr.cz/getmedia/30528174-7e61-421e-a058-5f39aa4f09c9/KB-2021-komplet-web(C)_max.pdf.aspx?ext=.pdf)
- 24) *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*, 2014. Praha: MPSV, 70 s. ISBN 978-80-7421-072-3.

- 25) *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*, 2015. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 155 s. ISBN 978-80-7421-122-5.
- 26) KOPAČKOVÁ, D., 2014. *Sociální bydlení a průzkum ubytoven*. [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.tzb-info.cz/facility-management/11310-socialni-bydleni-a-pruzkum-ubytoven>
- 27) KOTRČ, R., 2018. Možné příčiny bezdomovectví a následná řešení. In: KOBZA, J. et al. *Rezervy sociálního systému České republiky*. Medias res, s. 27-34. ISBN 978-80-87957-14-1.
- 28) KRAUSOVÁ, M., SMETANKOVÁ, D., VLNA, J., 2019. *Dostupné bydlení v Evropě* [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [cit. 2020-12-01]. ISSN 2533-4131. Dostupné z: <file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/pi-5-384.pdf>
- 29) KREBS et al., V., 2010. *Sociální politika*. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- 30) KREBS et al., V., 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 568 s. ISBN 978-80-7478-921-2.
- 31) KUCHAROVÁ, V., BARVÍKOVÁ, J., JANUROVÁ, K., HÖHNE, S., 2015. *Vyhodnocení dostupných výzkumů a dat o bezdomovectví v ČR a návrhy postupů průběžného získávání klíčových dat*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, v.v.i., 219 s. ISBN 978-80-7416-204-6.
- 32) LUX, M., MIKESZOVÁ, M., SUNEGA, P., 2010. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7.
- 33) LUX, M., MIKESZOVÁ, M., 2011. Restituce majetku a transformace soukromého nájemního bydlení v České republice. In: LUX, M. (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnosti a tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, s. 7-18. ISBN 978-80-7330-213-9.
- 34) MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L., 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

- 35) MÁCHOVÁ, L., 2018. *Přehled systémů sociálního bydlení ve vybraných evropských zemích a jejich komparace* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Analzyz/Prehled_systemu_soc_ialniho_bydleni.pdf
- 36) MIKESZOVÁ, M., LUX, M., POLEDNIK, M., SUNEGA, P., 2011. Inovace v české bytové politice číslo jedna: sociální a garantované bydlení. In: LUX, M., KOSTELECKÝ, T. (eds). *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, s. 93-127. ISBN 978-80-7419-068-1.
- 37) MIKULEC, M., PAZLAROVÉ, H., 2019. Sociální práce v sociálním bydlení [online]. In: MIKULEC, M., ŠNEJDRLOVÁ, M. (eds). *Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. Ministerstvo sociální práce a sociálních věcí ČR, s. 8-9. [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod_do_t%C3%A9matu_SP_v_SB.pdf
- 38) MIKULEC, M., RIPKA, Š., SNOPEK, J., 2017. Bezdomovectví a vyloučení z bydlení v České republice. In: LINDOVSKÁ, E. (ed.). *Způsoby řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení: analýza a komparace situací ve Francii, Velké Británii a v České republice*. Ostrava: Ostravská univerzita, s. 113-147. ISBN 978-80-7464-852-6.
- 39) *Mimořádná okamžitá pomoc*, © 2021. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/mimoradna-okamzita-pomoc>
- 40) MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- 41) PITTINI, A. et al., 2017. *The State of Housing in the EU 2017* [online]. Housing is still Europe's challenge, Brussels [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/FULL%20Publication%202017_web.pdf

- 42) *Platforma pro sociální bydlení*, © 2018. [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/platforma-pro-socialni-bydleni>
- 43) PLEACE, N., 2017. *Evropská příručka Bydlení především*. Úřad vlády ČR. 120 s. ISBN 978-80-7440-159-6.
- 44) *Příspěvek na bydlení*, © 2021. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-bydleni>
- 45) *Rapid Re-Housing Brno: Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi*, © 2021. [online]. Platforma pro sociální bydlení. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://hf.socialnibydeni.org/rapid-re-housing-brno>
- 46) RAVESTEIN, R., 2018. *Hoofdpunten huurbeleid 2019: inkomens- en huurgrenzen en maximale huurstijging* [online]. Aedes [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.aedes.nl/artikelen/klant-en-wonen/huurbeleid/huurprijsbeleid/inkomens--en-huurprijsgrenzen.html>
- 47) *Registr poskytovatelů sociálních služeb*, 2021. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1620566722309_1
- 48) REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 192 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- 49) REINPRECHT, CH., 2014. Social housing in Austria. In: SCANLON, K., WHITEHEAD, CH., ARRIGOITIA, F. M. (ed.). *Social housing in Europe*. West Sussex, England: John Wiley & Sons. Real Estate Issues, s. 61-73. ISBN 978-1-118-41234-3.
- 50) SCHMIEDTOVÁ, V., 2010. *Čeština, jak ji neznáte*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 205 s. ISBN 978-80-7106-990-4.
- 51) SLÁDEK, J., 2019. Možnosti obcí při řešení podpory bydlení [online]. In: MIKULEC, M., ŠNEJDRLOVÁ, M. (eds). *Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. Ministerstvo sociální práce a sociálních věcí ČR, s. 34-9. [cit. 2021-07-19]. Dostupné z:

[http://socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod do t%C3%A9matu SP v SB.pdf](http://socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod_do_t%C3%A9matu_SP_v_SB.pdf)

- 52) SNOPEK, J., MATOUŠEK, R., 2014. *Metodika - Prostupné bydlení*. První. Praha: Agentura pro sociální začleňování, 84 s. ISBN 978-80-7440-113-8.
- 53) *Social Housing in the EU*, 2013. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/492469/IPOL-EMPL_NT\(2013\)492469_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/492469/IPOL-EMPL_NT(2013)492469_EN.pdf)
- 54) *Sociální bydlení v zahraničí*, 2017. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <http://www.socialnibydleni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydleni/sb-u-nas-a-v-zahranici>
- 55) *Sociální dávky na bydlení*, 2019. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: http://www.socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/Ostatni/Soci%C3%A1ln%C3%AD_d%C3%A1vky_na_bydlen%C3%AD.pdf
- 56) *Sociální ubytovny jako dlouhodobé bydlení pro sociálně slabé*, 2012. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/file/9698?lang=1>
- 57) SOKAČOVÁ, L., 2019. Sociální bydlení v Koncepti sociálního bydlení ČR 2015-2025 [online]. In: MIKULEC, M., ŠNEJDRLOVÁ, M. (eds). *Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. Ministerstvo sociální práce a sociálních věcí ČR, s. 10-9. [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: [http://socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod do t%C3%A9matu SP v SB.pdf](http://socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/%C3%9Avod_do_t%C3%A9matu_SP_v_SB.pdf)
- 58) *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2019*, 2020. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2019+%281%29.pdf/9da5cc00-7d78-7caa-6bf2-01ecccdeabd7
- 59) ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

- 60) TOMEŠ, I., 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- 61) TOMEŠ, I., 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 368 s. ISBN 978-80-7367-868-5.
- 62) TOMEŠ, I., 2014. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 320 s. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.
- 63) *Úvod do Housing First*, 2019. [online]. MPSV. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: http://www.socialni bydleni.mpsv.cz/images/soubory/HF/vod_do_Housing_First_MPSV_2019.pdf
- 64) VÁGNEROVÁ, M., MAREK, J., CSÉMY, L., 2018. *Bezdomovectví ve středním věku: příčiny, souvislosti a perspektivy*. První vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 303 s. ISBN 978-80-246-4054-9.
- 65) *Vienna's housing model is globally sought after*, © 2020. [online]. Stadt Wien. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/english/politics/international/activities/vienna-housing-model.html>
- 66) *Vývoj na rezidenčním trhu v roce 2020*, © 2021. [online]. Deloitte. [cit. 2021-07-29]. Dostupné z: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/real-estate/Deloitte_2020_market_report.pdf
- 67) WEINZIER, C., WUKOVITSCH, F., NOVY, A., 2016. Housing First in Vienna: a socially innovative initiative to foster social cohesion. *Journal of Housing and the Built Environment* [online]. 31(3), 409 [cit. 2020-12-10]. ISSN 15664910. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=0&sid=e3e09feb-53f9-4dfe-af00-5c38da0cbf78%40sessionmgr4008&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=edsjsr.43907393&db=edsjsr>
- 68) WOLFGANG, F., 2013. *Social Housing Policies in Vienna, Austria: A Contribution to Social Cohesion*. Mackintosh Building, Glasgow School of Art. Dostupné z: https://sites.eca.ed.ac.uk/docomomoiscul/files/2015/01/Wolfgang-Forster-paper_secured.pdf

- 69) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2020-12-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1290. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/sb037-06-1.pdf>
- 70) Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, 2006. [online]. [cit. 2020-12-15]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1305-1328. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/sb037-06-1.pdf>
- 71) Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, 1995. [online]. [cit. 2020-12-27]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 31, s. 1634-1653. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/TEMP/AppData/Local/Temp/sb31-95.pdf>

Seznam příloh

Příloha 1: Otázky kladené dotazovaným

1. Myslíte si, že by sociální bydlení mělo mít zákon, který ho bude jasně vymezovat a definovat?
2. Kdo by měl mít v působnosti starost o zabezpečení sociálního bydlení?
3. Jaká je podle Vás nejvhodnější forma sociálního bydlení?
4. V čem spatřujete problematiku sociálního bydlení v rámci ČR?
5. Sleduje obec počet osob, kteří se nachází v bytové nouzi?
6. Podala obec žádost o dotaci na výstavbu sociálních bytů? (Státní fond podpory investic v rámci programu „Výstavba pro obce – na pořízení sociálních bytů, sociálních a smíšených domů“)
 - a. Pokud ne, jaký byl důvod?
 - b. Pokud ano, jaká byla úspěšnost?
7. Využívá obec jiných dotačních programů na podporu bydlení obecně?
8. Jaká je dostupnost sociálního bydlení na území obce?
 - a. Máte v současné době volné sociální byty?
 - b. Jaké cílové skupiny žádají o tuto formu bydlení?
 - c. Jaká kritéria musí žadatelé o sociální byt splňovat?
 - d. Má vaše obec pořadník uchazečů o sociální byty?
 - e. Jakým způsobem hodnotíte žádosti o sociální byty, tedy výběr nejvhodnějšího uchazeče?
 - f. Má obec nějaké podmínky pro přidělení sociálního bytu?
 - g. Jaká je výše nájemného v sociálních bytech ve vaší obci? (Kč/m²)
 - h. Na jakou dobu se uzavírá nájemní smlouva v sociálních bytech?
 - i. Zprostředkovává nebo zajišťuje obec v sociálních bytech sociální práci?
 - j. Setkali jste se někdy s problémy určitých cílových skupin, popř. s kterými?
9. S jakými organizacemi spolupracujete v rámci sociálního bydlení či bydlením obecně?

Informovaný souhlas k rozhovoru

Jmenuji se Lucie Vondrášková a jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Sociální práce ve veřejné správě. V letošním roce končím bakalářské studium a ve své bakalářské práci se zabývám sociálním bydlením, jeho aktuálním stavem, limity a bariérami.

Prosím Vás proto o krátký rozhovor, který má za cíl zjistit jaký je aktuální stav sociálního bydlení, zároveň zjistit jeho limity a bariéry a současně navrhnout možnosti rozvoje tohoto sektoru. Rozhovor se skládá z několika otázek a bude nahráván. Poté bude rozhovor přepsán a zpracován v bakalářské práci.

Zaručuji Vám důvěrnost a ochranu osobních dat. Pokud Vám otázka nebude vyhovovat, můžete neodpovědět, případně rozhovor ukončit. Můžete se též na cokoliv zeptat.

Zavazuji se k ochraně osobních dat v souladu se zákonem č. 101/ 2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Získané informace budou použity výhradně pro účely bakalářské práce. Osobní data budou zpracována tak, že nebude možno jednotlivé respondenty identifikovat.

Jméno a příjmení výzkumníka:

Datum a místo:Podpis výzkumníka:

Souhlasím s rozhovorem, jeho záznamem v audio podobě a následným přepisem pro účely bakalářské práce.

Jméno a příjmení dotazovaného:

Datum a místo: Podpis respondenta:

Seznam zkratk

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

ČR – Česká republika

ÚP – Úřad práce

NNO – Nestátní neziskové organizace

EU – Evropská unie

ORP – Obec s rozšířenou působností